

Културно-исторически ресурси в Хасковска област

I. Община Димитровград

1. Светилището на нимфите и Афродита край село Каснаково, област Хасково

Име	Извора на Нимфите и Афродита, с. Каснаково
Местоположение	На 600 м. югоизточно от с. Каснаково по поречието на р.Банска
Време на основаване	II в.
Хронология	Ранножелязна епоха, античност
Историческа справка и описание	<p>Тракийското светилище на нимфите и Афродита включва останки от култови постройки датирани към II век, страноприемница от III век, амфитеатър от IV век и архитектурно оформени три извора с басейни разположени върху елипса. Първите археологически разкопки са били направени през 1945-1946 година.</p> <p>Светилището е вградено в скалите, където има подпорна стена с форма на полуелипса. На входа е била издигната монументална колонада, основите от която са запазени. В стената са вдълбани три ниши- каптажи на малки извори, разположени симетрично- два в краищата и един централен извор. Местните вярват, че символизират танца на нимфите. Крайните извори са свързани с централния с открит каменен улей, който минава покрай подпорната стена. Над централния извор е издълбан надпис с имената на строителите му. Водата блика от цепнатина в скалата и е студена и кристално чиста. За науката светилището на Нимфите и Афродита е известно още от 1898 г. За съжаление през 1923 година мястото е било разчиствано от трудоваци, а не от археолози и вероятно завинаги са изгубени ценни предмети и археологическа информация.</p> <p>Първите проучвания обаче са едва през 1945-46, извършени от бележития наш археолог Иван Венедиков. При започналите през лятото на 2007 г. археологически разкопки стана ясно, че древното тракийско светилище е било част от римска вила, собственост на Тит Флавий и съпругата му Клаудия Монтана.</p>
Любопитни факти	Като единственият добре запазен нимфеум в България Светилището на нимфите и Афродита край с. Каснаково намери място и в „Червената книга” на НАП. Комплексът е само частично проучен чрез

	разкопки и са необходими средства за укрепване на вече възстановените части и за нови консервационно-възстановителни работи, които биха могли да го превърнат в атракция за посетителите.
Статут на паметника на културата	Паметник на културата от национално значение.
Комуникация с други обекти	Има изградена екопътека по маршрут "Асенова крепост", село Клокотница – "Изворът на нимфитесело Горски извор. Други обекти: <ul style="list-style-type: none"> • Аязмо и параклис „Света Анна” – село Тракиец, община Хасково • Крепостта „Св. Дух”, община Минерални бани
Обща оценка на физическото състояние	ТИЦ - работи инцидентно Проект от 2011 г. за проучвания и изграждане на велоалея с маршрут преминаващ край светилището е спрял от експерти историци и археолози.
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Добре социализирано околно пространство, но много лош достъп по главния път през селото
Интернет сайт	http://kultura.dimitrovgrad.bg/4.php?id=26
Контакти	6439 с. Каснаково Тел. 03931/22-20
Събития	2. Празник на нимфите и Афродита – Фестивал на водата 22.06

2. Крепост „Преславски Хисар” с. Сталево

Име	Крепост „Преславски Хисар” или Милеона с. Сталево
Местоположение	на 1.07 km източно по права линия от центъра на село Сталево
Време на основаване	неизвестно
Хронология	тракийска, късна античност и средновековие
Историческа справка и описание	Построена е върху широка тераса на самостоятелен скалист хълм. Стените на крепостта са изградени от здрав червеникав местен ломен камък, споен с бял хоросан. В момента те заграждат пространство от 3-4 дка, с форма на неправилен многоъгълник. В южната част на крепостта личат останките на щерна, а в югоизточната част останките

	<p>на разчистена от иманяри кула, с размери 2.6 на 4.7 м. Предполага се, че това е крепостта Милеона. Крепостта е обхващала в стените си цялата горна равнина на върха- близо 25 дка пространство. Стените-дебели до 2 м, личат в основите си, открите тук-таме.</p> <p>Никакви писмени или каменно-писмени паметници няма, за да знаем точното име на това селище с крепостта. Само преданията и легендите ни дават материал да гадаем за миналото.</p>
Любопитни факти	<p>Знаете ли че ...</p> <p>... от това място на 9 март 1230 година цар Иван II Асен е наблюдавал битката при Клокотница?</p> <p>Крепостта Милеона (ябълка) се споменава от византийския хронист Теофан Изповедник във връзка с границата между България и Визания, според договор от 716 г., сключен от хан Тервел. От тази крепост се открива широк кръгзор, освен крепостта при Клокотница, се виждат крепостта при Сусам, цялото тракийско поле до върховете на Сакар и на юг до крепостта Перперикон.</p> <p>За съжаление прокарването на линията, а и по-късната каменна кариера са унищожили крепостта. Останали са подземните части на основите на квадратна кула (според някои е щерна, но хоросана и зида не са на щерна), както и остатъци от най-вътрешната стена. Строено е с ломен камък от самият хълм, който е каменен, споен с бял хоросан.</p>
Статут на паметника на културата	Национално значение от 1968 година
Комуникация с други обекти	<p>Църквата Св.Св. "Архангел Михаил" - построена от Албанци през 1897 година.</p> <p>Най-близкия археологически обект е Светилището на нимфите.</p>
Обща оценка на физическото състояние	Унищожена още при изграждането на железницата през 1870-71 г. Има само малък параклис на върха.
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Достъпно с кола
Контакти	6433 с. Сталево Тел. 03934/2405
Събития	4. Събор „Битката при Клокотница” – Могила „Голям Хасар”– 22.03.

5. Димитровград - паметник на архитектурата

Име	Димитровград - паметник на архитектурата
Местоположение	На 16 км. северно от Хасково
Време на основаване	1947 г.
Хронология	Има сведения за непрекъснатото ме провеждането през хилядолетието, събиращ българи и турци на едно
Историческа справка и описание	<p>Първият социалистически град на България е замислен мащабно като инфраструктура и градоустройство. Началото му е поставено на 10 май 1947 г., когато пристигат 40 младежи, за да изградят "града на мечтите". Те са последвани от десетки хиляди други младежи.</p> <p>Основан е на 2 септември 1947 г. с указ на тогавашния министър-председател и лидер на БКП Георги Димитров, като се свързват селата Раковски, Мариино и Черноконево. За изграждането му е сформирано младежко бригадирско движение, в което младежи от различни краища на страната работят безплатно.</p> <p>Градът е построен от 50 000 бригадири, които пристигат от 963 български градове и села. Част от тях стават жители на новия град. От 1948 до 1950 г. те работят в самостоятелна бригада, наречена "Млада гвардия". Техният девиз е: "Ние изграждаме града, градът изгражда нас!". Бригадирите построяват десетки жилища, химически заводи, фабриката "Вулкан", азотно-торовия завод, пътната мрежа на днешната община Димитровград, както и обекти в цялата страна: пътя през прохода Хаинбоаз, железопътни линии (Ловеч - Троян, Перник - Волуяк, Самуил - Силистра), язовирите „Александър Стамболийски“, „Георги Димитров“ и др</p> <p>Димитровград е строен като по учебник за архитектура, спазени са нормите от римско време и принципите на съветското градоустройство. Първият социалистически град е проектиран многофункционално, с оптимален за времето си урбанистичен проект. Градът е неповторим със своята история и архитектура и с право би могъл да претендира за емблематично място в историята на България.</p> <p>В Димитровград е постигнато много добро и човешко мащабиране на сградите и улиците спрямо човека. Особено пешеходната алея с колонадите е решена така, че създава интимност и уют с многото зелени пространства. Места подходящи за посещение в града са:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Историческият музей ✓ Домът-музей "Пеньо Пенев" ✓ Художествената галерия "Петко Чурчулиев" ✓ Църквата "Св. Димитър" ✓ Ротондата ✓ Драматичен театър "Апостол Карамитев"
Любопитни факти	<p>Знаете ли че ...</p> <p>Димитровград е Българското строително архитектурно събитие на XX век. Най-мощният строеж в България събра 60,69% от гласовете в класацията "Българските събития на 20 век", чийто организатор през 2010 г. бе Българската национална телевизия.</p> <p>Димитровград е сред най-озеленените градове в България. В покрайнините му са разположени 3 големи парка „Пеньо Пенев“ „Никола Вапцаров“ и „Марица“</p>
Статут на паметника на културата	Димитровград е включен е в списъка на Стоте национални туристически обекта
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> • Астрономическа обсерватория и планетариум „Джордано Бруно“
Обща оценка на физическото състояние	Градът е с много добра визия и пътна инфраструктура,
Интернет сайт	http://kultura.dimitrovgrad.bg/4.php?id=26
Контакти	Община Димитровград 6400, Димитровград бул."Г.С. Раковски" 15 тел.: 0391 / 68-203; факс: 0391 / 66-698 ел.поща: obshtina@dimitrovgrad.bg
Събития	<p>6. Дни на поезията „Пеньо Пенев“,</p> <p>7. Фестивал за алтернативно кино „Защитени светове“, с. Райново</p> <p>8. Национален Тракийски жътварски събор и Лятно изложение на селските райони, с.Странско</p>

II. Община Ивайловград

9. Средновековна крепост „Лютица“

Име	крепост „Лютица“
Местоположение	Лютица е разположена на около десетина километра югозападно от град Ивайловград
Време на основаване	Крепостните стени са издигнати през IV век. В IX век
Хронология	от късната бронзова епоха до XVII век
Историческа справка и описание на обектите	<p>Лютица е разположена на около десетина километра югозападно от град Ивайловград на площ от 26 дка. Оградена е от крепостни стени с дължина над 600 m, които на повечето места са добре запазени и се издигат до 10 метра. Те очертават неправилна елипса, съобразена с конфигурацията на терена. Входът е от запад, само един, фланкиран от две правоъгълни кули, разположени с дългата си страна перпендикулярно на стените. Укреплението има общо 13 кули с правоъгълен план и една с осмостенен. Оцелели са осем от 13-те кули. Материалът, от който е изградена крепостта е мрамор, поради което е придобила и известност като „Мраморният град“.</p> <p>От вътрешността са разкрити две църкви, като по-ранната е епископска базилика, донжонът, обширен некропол, основи на жилищна кула, резервоар за вода, на дъното на който се откриват материали от времето на траките, останки от древна канализационна система. Около крепостта има следи от външен град, а в основата на хълма са разположени некрополи от различни епохи.</p> <p>При ясно време се вижда Одрин, както и Димотика, обсадена от Калоян през 1207 г. Предполага се, че след оттеглянето си царят прибрал войската в Лютица.</p> <p>Крепостта става най-известна именно през XIII-XIV в. Наричат я „Мраморният град“, защото е построена от този бял камък. Откритата керамика е близка до намерената в Плиска и Преслав.</p> <p>В крепостта Лютица може да се побере цял средновековен град. Дори войската на цар Калоян се подслонява в нея.</p>
Любопитни факти	Името Лютица е мъжко, славянско, подобно на Добротица, Иваница и др. Българският характер на средновековния град-крепост се доказва от откритите монети, наричани от нумизматите "половин василикон" или "половин базилеус". През 14в. византийският император Йоан VI отсякъл тези монети специално за българския цар. С тях императорът

	"купил" подкрепата му в битките за константинополския престол. В изворите е казано: "...за да предостави той на византийския император подвласни нему български крепости...". Една от тези крепости е Лютица, където отишли уникалните "базилеуси".
Статут на паметника на културата	Паметник на културата от национално значение
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> • Римска вила „Армира“ • Атеренски мост • “Голямата могила” край с. Свирачи
Обща оценка на физическото състояние	Запазена, по-трудно достъпна, недостатъчно проучена, консервирана
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	До нея се достига само пеш Пътят е черен, подходящ само за високопроходими автомобили, с нормална кола може да се минат около 2 км, докато се стигне до реката. Разходката пеша от Лъджа до Лютица е много приятна. След реката се върви само по черния път. След малко повече от час се стига до зелено бунгало, в далечината зад което са стените на крепостта. Малко след това има табела за крепостта, до която има още 1 км. От реката до крепостта се стига за около 1,5 часа.
Контакти	Няма, но е възможна беседа при заявка от ТИЦ Телефон: 0883 46 00 97 03661/6039

10. Антична Римска Вила Армира

Име	Вила Армира
Местоположение	Гр. Ивайловград
Време на основаване	1 в. сл. Хр.
Хронология	Античност, римска епоха
Историческа справка и описание на обектите	<p>Вила "Армира" е един от най-ранните и най-точно датирани вилни комплекси от римската епоха, проучени в България. Тя е изключителен архитектурен паметник отпреди 2000 години. Това е най-пищно украсеният частен дом (дворец) от римската епоха, разкрита в българските земи. Вилата е била център на поземлено владение, основано от богата тракийска аристократична фамилия.</p> <p>Мястото за изграждането на вилата е било специално избрано. То отговаря на изискванията за подобни градежи, описани у древните</p>

	<p>римски автори Варон и Колумела, които казват, че една вила трябва да бъде построена до голям път, но не на самия път, а в красива местност, близо до вода, на южен склон и най-важното - до добри съседи.</p> <p>Стените на коридорите и помещенията са били украсени със стенописи в червен, бял, черен, зелен и охравожълт цвят. Схемите и украсата са отговаряли на последния помпеански стил в живописата. Облицоването на двореца с мрамор - басейна, коридорите около него, помещенията в северната част на комплекса, е станало през първата четвърт на II век сл. Хр. Все по това време подовете на почти всички помещения са били покрити с мозайки. В тези мозайки са използвани кубчета в розов, бежов, червен и кафяв цвят. Това е най-богатият частен дворец от римско време разкриван в българските земи. Построен е през втората половина на I век след Христа от виден тракийски аристократ. Впечатляващата двуетажна сграда е с площ от 2132 кв. м - с тераса и много стаи (спални, приемни, банкетна зала, стаи за гости, бани и др.). С особена ценност е мозайката, открита в спалнята на господарите, където са изваяни портретите на един от собствениците и двете му деца. Това са единствените портрети върху римска мозайка, откривани досега в България. След повече от 300 години разцвет, вила "Армира" е опожарена през втората половина на IV век. Руините ѝ са били доразрушени от опустошителното земетресение в края на IV век.</p>
Любопитни факти	Обектът става популярен под името вила "Армира" - на името на малката река, на чиито бряг е било построено имението преди много векове.
Статут на паметника на културата	Обектът е обявен за паметник на културата от национално значение.
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> • "Голямата могила" край с. Свирачи
Обща оценка на физическото състояние	Много информационни и указателни табели по пътя в помощ на туристите.
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Паркинг и възможност за обслужване на 2-3 автобуса с туристи или индивидуални посетители
Работно време	Понеделник – петък 08.00 – 17.30 часа Обедна почивка 12:00 - 13:30

	Събота - Неделя 09:00 - 16:30
Контакти	03661/ 60 26 GSM 0882296410

11. Атеренски мост

Име	Атеренски мост
Местоположение	Ивайловград
Време на основаване	XVI век сл. Хр.
Хронология	Късно-средновековен
Историческа справка и описание на обектите	На 7 км. югозападно от квартал Лъджа, Ивайловград, на река Армира (наричана Атеренска в горното си течение), се намира късносредновековния Атеренски мост. В сегашния си вид съоръжението датира от XVI в., но съществуват предположения, че оттук е минавал древен римски път за Беломорието, а по-късно мостът е имал връзка и с укрепения град - крепост "Лютица". Мостът е едносводест, с две рамена. Изграден е от плочести камъни с хоросанова спойка. Арката е направена от обработени камъни. До скоро южното рамо е било разрушено от реката, но в момента е възстановено и мостът може да бъде преминал пеш
Любопитни факти	Атеренска река извира на 569 м н.в. от извор-чешма в бившия стопански двор на село Черни рид, Община Ивайловград, в рида Сърта на Източните Родопи.
Статут на паметника на културата	Той е обявен за археологически паметник на културата с местно значение.
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> • Римска вила „Армира“ • Средновековна крепост Лютица • Тракийска гробница „Голямата могила“ - с. Свирачи
Обща оценка на физическото състояние	Фирма "Пътстройинженеринг" АД Кърджали възстанови разрушеното рамо на моста.
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Велосипеден и пешеходен туризъм .
Контакти	ТИЦ Ивайловград Телефон: 0883 46 00 97 03661/6039

Събития	<p>12. 14 февруари е обявен за Ден на Ивайловград с</p> <p>13. Лазаровден</p>
---------	---

14. Тракийска гробница „Голямата могила” - с. Свирачи

Име	Тракийска гробница „Голямата могила” - с. Свирачи
Местоположение	с. Свирачи,
Време на основаване	II век сл. Хр.
Хронология	Античност, Римска епоха
Историческа справка и описание на обектите	<p>"Голямата могила" е античен некропол разположен североизточно от село Свирачи и само на 1 км югоизточно от античната вила "Армира", на 6 км югозападно от Ивайловград и е една от най-големите в България от римска епоха.</p> <p>Тя е с диаметър около 60 м. и е била с оригинална височина от около 18-20 м. Цялостно бе разкрита каменната ѝ конструкция, която опасва могилата като много здрав каменен пръстен. Каменното съоръжение е уникално творение на древната архитектура по българските земи. Върху масивна основа е била изградена сложна стъпаловидна конструкция.</p> <p>Могилата е била издигната като могила-мавзолей за един от първите владетели на вила "Армира", но е била използвана като вечно жилище за негова наследница. Нейният гроб бе открит високо в насипа, с богат инвентар, дарове и любими лични вещи на погребаната. Гробът датира от първата четвърт на II век сл. Хр.</p> <p>В насипа на могилата бяха открити останки от още един по-късен гроб. Такъв бе намерен и край основата на могилата в нейната югозападна част.</p>
Любопитни факти	Гробницата е построена по времето, когато са живели първите собственици на вила "Армира" и почти век по-късно е била използвана като семеен гроб от друг член на това аристократично тракийско семейство.
Статут на паметника на културата	Паметник на културата от Национално значение с протокол на НСОПК от 03.04.2004 г.
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> Римска вила „Армира”

Обща оценка на физическото състояние	Запазена могила, без атрактивни артефакти около нея. Интересно е посещението само с екскурзовод
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	С автомобил до нея, без проблеми и зависимост от сезона. Добре е да се организира предварително екскурзовод от ТИЦ Ивайловград
Контакти	ТИЦ Ивайловград Телефон: 0883 46 00 97 03661/6039

15. Средновековна крепост Бялград, с. Гугутка

Име	Средновековна крепост Бялград, с. Гугутка
Местоположение	С. Гугутка
Време на основаване	XII век сл. Хр.
Хронология	средновековен
Историческа справка и описание на обектите	<p>Крепостта Бялград се намира на 2 км югоизточно от село Гугутка на 20 км югозападно от гр. Ивайловград.. Обектът е датиран към XII век и е една от най-добре запазените крепости в България. Крепостта е една от най-запазените в България.</p> <p>Крепостните стени са достигали до 8 метра на височина и 2 метра широчина в основата си.</p> <p>В източната част, където крепостта е сравнително по- достъпна, пред основната стена на разстояние 10- 15 м. е построена втора стена, която описва неправилен полукръг. Двойните стени- протохизма, са рядкост при източнородопските крепости. Подобно фортификационно решение е приложено още само в крепостта при с. Воденичарско общ. Джебел. И още една особеност- нивото на терена вътре в крепостта е по- високо от терена извън крепостните стени с 4- 5 м. Това е затруднявало тяхното подкопаване и разрушаване при обсада. От Бялград най-добре запазен е донжонът, където стените са с височина от над 8 метра. Археолозите предполагат че изключителната запазеност на донжона се дължи на това, че по време на Османското робство е ремонтиран както и е изградена феодална жилищна кула . В източната част на крепостта са открити основи на базилика.</p>
Любопитни факти	Името на крепостта идва от белия цвят на варовиковите каменни блокове, от които е изградена крепостта.

Статут на паметника на културата	Той е обявен за археологически паметник на културата от национално значение.
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> Тракийска гробница „Голямата могила” - с. Свирачи
Обща оценка на физическото състояние	Липсата на пълни археологически разкопки .
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Има достъп с велосипед и пешеходен.
Контакти	ТИЦ Ивайловград Телефон: 0883 46 00 97 03661/6039

16. Антична крепост Балък дере, с. Славеево

Име	Крепостта Балък дере, с. Славеево
Местоположение	с. Славеево
Време на основаване	IV век сл. Хр.
Хронология	Античната и средновековна крепост
Историческа справка и описание на обектите	Развалините на тази крепост се намират в местността Балък дере, близо до границата с Гърция, на хълм между селата Славеево и Хухла. Крепостта е построена през IV-ти век, вероятно заради преместването седалището на Римската империя от Рим в Константинопол. Вероятно крепостта е разрушена през първата половина на XIII-ти век, тъй като не са открити находки от по-късен период.
Любопитни факти	Крепостта за първи път бе частично проучена от археологическа експедиция през 2004-та година. Тогава ст.науч.сътр. Бони Петрунова изказва предположението, че крепостта е място, на което евентуално са живели прабългарски аристократи, изпратени от Преслав, за да подготвят и ръководят охраната на южната граница на Средновековната българска държава.
Статут на паметника на културата	Справка в МК http://mc.government.bg/ или в НИНКН http://ninkn.bg/

Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> Римска вила „Армира“ Средновековна крепост Лютица Тракийска гробница „Голямата могила“ - с. Свирачи
Обща оценка на физическото състояние	Липсата на пълни археологически разкопки създава трудности за доброто представяне на обекта и социализацията му.
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Има достъп с велосипед и пешеходен.
Контакти	ТИЦ Ивайловград Телефон: 0883 46 00 97 03661/6039

17. Тракийски долмен и мегалитен кръг с. Железино

Име	Тракийски долмен и мегалитен кръг с. Железино
Местоположение	с. Железино
Време на основаване	II хил. пр.н.е.
Хронология	Бронзова епоха
Историческа справка и описание на обектите	<p>Долменът до село Железино е мегалитно гробно съоръжение датиращо от края на II хил. пр.н.е. Долменът е правоъгълен, едно-камерен, без преддверие и дромос. Гробната камера е ориентирана в посока изток - запад.</p> <p>Съоръжението е изградено е от големи грубо оформени вертикални гнайсови плочи, вкопани в предварително подготвен изкоп. Добре запазени са северната странична и западната напречна плочи, докато южната е полуразрушена, а източната и покривната липсват. Уникален случай на долмен, запазен със заобикалящия го мегалитен кръг. Кръгът може би е бил запълнен с насип, който не е покривал целия долмен.</p>
Любопитни факти	Долменът се е използвал активно през цялото I хил. пр.н.е., а по-късно, по време на османското владичество е превърнат в светилище.
Статут на паметника на културата	Справка в МК http://mc.government.bg/ или в НИНКН http://ninkn.bg/
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> Тракийска гробница „Голямата могила“ - с. Свирачи
Обща оценка на физическото състояние	Долменът е изучен от доц. д-р Георги Нехризов 2000-2001г. Материал: шисти – лесно се цепят надлъжно, но много трудно се обработват

състояние	напречно, понеже са чупливи. Много атрактивен обект. При това с относително добро техническо изпълнение въпреки разрухата. Крайно желателно е да се укрепи по някакъв начин и да се поддържа чист, понеже твърде бързо обраства с паразитна растителност, а почвата е пясъчлива и долменът лесно може да рухне.
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Лесен достъп с автомобил.
Контакти	ТИЦ Ивайловград Телефон: 0883 46 00 97 03661/6039

18. Тракийски долмен, с. Пелевун

Име	Тракийски долмен , с. Пелевун
Местоположение	с. Пелевун
Време на основаване	V - I век пр.н.е.
Хронология	Желязна епоха, античност
Историческа справка и описание на обектите	Тракийската гробница до село Плевун (на 2км от селото) е мегалитно гробно съоръжение от периода V - I век пр.н.е. Изграден е от големи цепени и грубо оформени гнайсови плочи, които са поставени вертикално в предварително подготвен изкоп на малко естествено възвишение. Единичен и твърде сложно конструиран „дълъг” долмен Обектът е с обща дължина 7,5 метра и представлява правоъгълен двукамерен долмен с дромос, ориентиран в посока изток - запад, състоящ се от 4 части: коридор, предгробна камера, предверие и голяма гробна камера. От подхода към съоръжението е оформена своеобразна фасада от две вертикални заоблени отгоре плочи, които водят до входа. Входът най-вероятно се затварял с плоча и е води към дълъг 2,8 м. дромос със стени от дълги вертикални плочи. Предгробната камера е по-къса но по-широка и по-висока от дромоса. След нея следва тясно и късо предверие, след което се влиза в гробната камера.
Любопитни факти	Долмените са разпространени в един относително ограничен район обхващащ Странджа, Сакар и Източните Родопи. Счита се, че районът на разпространението им съвпада с племенната територия на одрисите.
Статут на паметника	Долменът до село Плевун е обявен за паметник на културата с

на културата	национално значение.
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> • Римска вила „Армира“ • Средновековна крепост Лютица • Тракийска гробница „Голямата могила“ - с. Свирачи
Обща оценка на физическото състояние	Долменът е изучен от Георги Нехризов. Насипът не е силно изразен. Изключително атрактивен обект. Крайно желателно е да се укрепи по някакъв начин и да се поддържа чист, понеже твърде бързо обраства с паразитна растителност, а почвата е пясъчлива и долменът лесно може да рухне.
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Лесен достъп с автомобил.
Контакти	ТИЦ Ивайловград Телефон: 0883 46 00 97 03661/6039

19. Тракийска гробница с. Долно Луково

Име	Тракийска гробница с. Долно Луково
Местоположение	с. Долно Луково
Време на основаване	III век пр.н.е.
Хронология	Античност
Историческа справка и описание на обектите	<p>Гробницата е изградена на нивото на древния терен и покрита с могилен насип с височина 4м. Състои се от гробна камера с правоъгълен план и вход от юг, отворено на юг предверие и непокрит дромос (коридор). Стените на гробната камера са покрити с големи мраморни и варовикови блокове, съединени помежду си с железни скоби, и украсени с различни, изсечени в камъните, фигури: дискове, квадрати, правоъгълници, една петолъчна звезда, изображения на конска глава и риба. Тези фигури заедно с полумесеца, изсечен на входа, образуват композиция със силно естетическо и донякъде мистично въздействие, като вероятно крият закодирана информация свързана с погребалния култ.</p> <p>Преддверието е изградено подобно на гробната камера, но са използвани само варовикови блокове. Дромосът е със стени от ломени камъни на калова спойка и е запазен частично. Откритите артефакти са сравнително малко поради факта че гробницата е била ограбена още в древността. Голяма част от находките са били открити</p>

	в предверието на гробницата (и пред него), като сред тях са: каменно релефно изображение на конска глава, фрагменти от глинени съдове, бронзова фибула, бронзови украшения, части от позлатен погребален венец, сребърна монета и керамична лампа.
Любопитни факти	Гробницата е открита вследствие на иманярска интервенция през лятото на 1991 г. Иманярският изкоп на билото е разкрил отчасти покрива на гробницата. Горната част на северната стена на гробната камера е била разрушена и през направения отвор иманярите са проникнали в нея.
Статут на паметника на културата	Гробницата е обявен за паметник на културата с национално значение.
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> • Тракийска гробница „Голямата могила” - с. Свирачи • Атеренски мост • Крепостта Бялград, с. Гугутка
Обща оценка на физическото състояние	Гробницата е изучена от Георги Нехризов. Поради нанесените сериозни щети на паметника от иманяри и грабители бе взето решение за осъществяване на допълнително проучване, пълно документиране. Не е отворена за посещения.
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Само за пешеходен туризъм.
Контакти	ТИЦ Ивайловград Телефон: 0883 46 00 97 03661/6039

20. Квазимегалитни обекти - Гробница до с. Черничино

Име	Квазимегалитни обекти - Гробница до с. Черничино
Местоположение	с. Черничино
Време на основаване	IV-III век пр.н.е.
Хронология	Античност
Историческа справка и описание на обектите	Гробницата се състои от тесен къс дромос / вход/ и гробна камера, която е изцяло запазена. Изградена е от блокове с различни размери, изсечени от сиво-зеленикава вулканска скала. с двускатно покритие. Нейните размери са 2/1.80 метра и височина 2 метра. Впечатляващо е това как умело древните са поставили камъните, без между тях да има никаква специална спойка. Разрушенията от иманярските набези

	са на каменния градеж на предверието. Датировката на гробницата е IV-III век пр.Христа. През 2007-2008 г. е извършена работа по консервацията и изграждане на защитно покритие . Разкопките на тракийската гробница са финансирани от община Ивайловград.
Любопитни факти	В района има още пет издигнати надгробни могили. Три от тях са разкопани от иманяри – две са напълно унищожени с булдозер.
Статут на паметника на културата	Гробницата е обявен за паметник на културата с национално значение.
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> Тракийска гробница „Голямата могила” - с. Свирачи
Обща оценка на физическото състояние	Гробницата е изучена от Георги Нехризов. След приключване на проучванията над гробницата беше изградено защитно покритие, под което бяха съхранени и откритите плочи, фрагменти от каменни блокове и детайли. Отворена за посещения.
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Само за пешеходен туризъм.
Контакти	ТИЦ Ивайловград Телефон: 0883 46 00 97 03661/6039

21. Паскалева къща - Етнографска къща към ТИЦ – представяща бубарството, традиционно за региона

Име	Паскалева къща
Местоположение	Ивайловград
Време на основаване	XIX в
Хронология	Възраждането
Историческа справка и описание на обектите	Паскалевата къща е един от най-ярките образци на традиционна градска бубарска къща от края на XIX в., обявена за архитектурен паметник на културата. Тя е реставрирана и в нея се помещава местният етнографски музей, представящ традиционния бит и поминък в Ивайловградския край през Възраждането. Къщата има каменна основа, изградена е от кирпич с глина и измазана с вар, като в миналото приземният етаж е изпълнявал стопански функции, а двата етажа над него са били със смесено предназначение: т.нар. къщи са стаи за живеене, а големия бубарски салон – феят е използван за

	отглеждане на буби и посрещане на гости извън актив-ния сезон.
Любопитни факти	Характерната за този край възрожденска източнородопска къща принадлежи към родопския тип традиционна балканска архитектура и е оригинална комбинация между традиционна родопска и българска полска къща. Днес селата Горно и Долно Луково, Мандрица, Сив кладенец, Одринци и Белополяне още пазят неповторимата атмосфера и дух на Възраждането, макар че вече са напълно или частично обезлюдени.
Статут на паметника на културата	архитектурен паметник на културата
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> • Средновековна крепост Лютица • Тракийска гробница „Голямата могила” - с. Свирачи
Обща оценка на физическото състояние	Реставрирана и отворена за посещения
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Достъпна с автомобил
Контакти	ТИЦ Ивайловград Телефон: 0883 46 00 97 03661/6039
Събития	<p>22. Фестивал на традиционните храни, поминък и занаяти „Кулинарното наследство на Тракия”</p> <p>23. Детски празник „Хвъркатата Мандрица”, с. Мандрица - 15 Април</p>

24. Таханджийница

Име	Таханджийница
Местоположение	Ивайловград
Време на основаване	XIX в
Хронология	Възраждането
Историческа справка и описание на обектите	Единствената в общината автентична действаща рабо-тилница за производство на сусамов тахан – високо хранителен продукт, който в комбинация с мед наподо-бява течен шоколад и се прилага много успешно от народната медицина за лечение на стомашно-чревни заболявания. Сусамът е традиционна култура за Ивайлов-градско и от векове се използва като основна суровина за извличане на

	растително масло. До средата на XX в. преработването на неговите семена в сусамов шарлан и тахан се явява един от традиционните местни занаяти (яхнаджийство) с главни центрове Мандрица, Долно Луково, Пелевун и Ивайловград, където е имало около 10 яхни.
Любопитни факти	Посещение на таханджийницата с демонстрация производството на сусамов тахан, дегустация на тахан с мед (популярно като местна виагра) и домашни сусамки с възможност за закупуване на екопродукти от сусам (тахан, печен сусам и сусамки + специални рецепти за приготвяне).
Статут на паметника на културата	няма
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> • Исторически музей • Паскалева къща
Обща оценка на физическото състояние	Сградата е с архитектура от XX в., но машините за производство на тахан и пещта са един век по-стари.
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Достъпна с автомобил
Контакти	ТИЦ Ивайловград Телефон: 0883 46 00 97 03661/6039
Събития	<p>25. Кукери</p> <p>26. На гости в Лъджа</p>

27. Манастир „Св. св. Константин и Елена” в кв. "Лъджа", Ивайловград

Име	Манастир „Св. св. Константин и Елена”
Местоположение	Ивайловград
Време на основаване	XIII в
Хронология	Средновековие, Възраждането
Историческа справка и описание на обектите	Манастирът е основан през 13 век, впоследствие е разрушен и възобновен в 1846 г. През втората половина на 19 век се оформя като ансамбъл от два двора-монашеско-поклонически и стопански. В първия от тях имало корпус с монашески килии, хранителен блок с магерница, фурна и трапезария и голяма двуетажна гостоприемница. Във втория двор са били изградени обори и сеновали .Обграден е

	през 1970-те години с голяма каменна стена и архитектурата му днес коренно се отличава от тази на другите родопски манастири.
Любопитни факти	В Ивайловградския манастир не се предлага настаняване.
Статут на паметника на културата	Манастирът е обявен за паметник на културата.
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> • Исторически музей • Паскалева къща
Обща оценка на физическото състояние	В днешно време Ивайловградският манастир е периодично действащ и представлява комплекс от църква, жилищна сграда и старинна чешма от 1846г.
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Достъпен с автомобил Добре е да се организира 1 ден предварително заявка и екскурзовод от ТИЦ Ивайловград „Манастира и околността са прекрасни, зареждат те с много положителна енергия. Хората са добри и услужливи, винаги можеш да попиташ ще те упътят!”
Контакти	ТИЦ Ивайловград Телефон: 0883 46 00 97 03661/6039

28. Мемориален Комплекс Илиева Нива, Глумово

Име	Мемориален Комплекс Илиева Нива
Местоположение	Глумово
Време на основаване	XIII в
Хронология	Средновековие, Възраждането
Историческа справка и описание на обектите	<p>На това място на 03.10.1913 г. по време на Междусъюзническата война, турската войска убива над 200 бебета и деца, които са скрити на южния бряг на р. Арда. Това били деца на българи, бягащи от преследващата ги турска войска.</p> <p>През 1996 година в местността е издигнат мемориален комплекс в памет на над 40 000 изклани български бежанци и техните деца. Мемориалът се състои от паметник, чешма и параклис "Света Петка българска" и е много масово посещаван.</p>
Любопитни факти	Денят на тракийското дете е изключително богат на културни събития с основен акцент провеждане на детска асамблея. С много песни, танци, спортни състезания и конкурси се дава шанс на децата да бъдат щастливи, противопоставяйки на войната и смъртта своя

	съзидателен труд и усмивки. С всяка изминала година местността Илиева нива става все по-голяма сцена за културни изяви на потомците на тракийските българи и техните деца от цялата страна.
Статут на паметника на културата	паметник на културата.
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> • Тракийски долмен, с. Железино • Тракийски долмен с. Пелевун • Тракийска Гробница до с. Долно Луково
Обща оценка на физическото състояние	Отчита се факта, че за случилото се по пътя Коджаеиле до Маджарово не е отдадено дължимото, да се увековечи паметта на най-невинните жертви – децата. На 12 октомври 1996 година, по повод 100-годишния юбилей на Тракийската организация е открит мемориалния комплекс “Илиева нива”. Тракиецът Илия Русинов от Хасково дарява нивата, на която са построени паметника, параклиса и чешмата.
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Достъпен с автомобил
Контакти	ТИЦ Ивайловград Телефон: 0883 46 00 97 03661/6039
Събития	29. Национален младежки тракийски събор „Илиева нива”

III. Община Любимец

30. Тракийски култов комплекс „Глухите камъни”

Име	Тракийски култов комплекс „Глухите камъни”
Местоположение	С. Малко градище, община Любимец
Време на основаване	I хил. пр. Хр.
Хронология	Неолит, античност, средновековие
Историческа справка и описание на обектите	Големият интерес към Глухите камъни се дължи основно на многобройните ниши, изсечени по отвесните страни на високите до 30 м скали. Непосредствено южно под масива с тези изсичания се намира скална площадка, на която през 5 или 6 век е изградена

	<p>църква. Резултатите от петгодишните проучвания на пластовете от ранната желязна епоха, както и изследванията на целия комплекс ни дават основания да потвърдим досегашната интерпретация на обекта – сложен комплекс с култов характер. Центърът на култовата дейност изглежда е бил на най-високото място, където сега се намират останките от средновековната църква. Бе установено, че става въпрос за трикорабна църква, издигната през V-VI в.</p> <p>През 2012 г. проучванията в централния сектор продължиха с разширение на изток на завършения сондаж. Целта на разширяването беше да се разкрият изцяло, изследваните частично археологически структури в основния сондаж. Напълно бяха отнети културните напластявания в първи, втори и трети стратиграфски пласт. Започна проучването на четвъртия, в който се разкри подова замазка със значителна площ, която трябва да се свърже с голямото огнище с перваз, документирано през 2010 г. Завърши изследването на две последователно съществували постройки.</p> <p>Проучването на Глухите камъни се осъществяват от екип с научен ръководител доц. д-р Георги Нехризов от НАИМ-БАН и зам. ръководител гл. ас. д-р Юлия Цветкова от СУ „Св. Кл. Охридски“.</p>
<p>Любопитни факти</p>	<p>През лятото на 2008 г. се постави началото на системните археологически изследвания с най-интересното откритие през 2008 г. - петроглифът. Той е врязан на пода на естествено оформена плитка пещера.</p>
<p>Статут на паметника на културата</p>	<p>Паметник на културата от Национално значение от 2011 г.</p>
<p>Комуникация с други обекти</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Тракийски долмен и мегалитен кръг с. Железино • Тракийски долмен, с. Плевун • Тракийска гробница с. Долно Луково • Квазимегалитни обекти - Гробница до с. Черничино • Тракийски скални гробници с. Пчелари • Тракийски светилища (със скални ниши) с. Долно черковище • Тракийското светилище “Аул кая”
<p>Обща оценка на физическото състояние</p>	<p>Въпреки 5 годишната археологическа работа на обекта, проучванията са още в началото и едва 1/10 от обектите са разкрити. Няма достатъчно мерки за социализация и адекватни грижи в лицето на държавата. Общината подобрява пътя за археолозите и новите туристи, като го изравнява с багер. Информационната табела на обекта изградена по проекта наТИЦ-а на кромлеха, представя бегла</p>

	<p>информация и ако туристите не срещнат действащите археолози, няма да успеят да се запознаят с обекта.</p> <p>Потенциала на този обект по думите на проф. Николай Овчаров е не по-малък от Перперикон и един човешки живот не би стигнал за неговото проучване и експониране.</p>
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	<p>Светилището се намира по средата на пътя между с. Малко градище и Язовирната стена на аз. Ивайловград. Ако пътувате от Ивайловград на 500 метра след напускането на Ивайловград, завийте надясно към язовир Ивайловград. Продължете по пътя още 4 км, след като сте подминали разклона за Маджарово. Тук, на най-високата точка, е разклона към Глухите камъни. Паркирайте и продължете пеша по маркираната с бели и червени линии и знаци пътека към Глухите камъни. След 1.2 км свийте наляво, след още 500 м отново наляво. Отклонението от главния по черния път е препоръчително да се осъществи пеш или със специализиран транспорт (джип).</p>
Работно време	археолози има само през м. август от 7 до 13 часа
Интернет сайт	няма
Контакти	няма
Събития	<p>31. Свети 40 мъченици (9 март), възстановка от група жени в селото</p> <p>32. Национален Фестивал За Автентичен Фолклор "Кехлибарен Грозд", с. Лозен и възстановка Ирминден (1 май)</p> <p>33. Тържества послучай Деня на Любимец (21 – 24.08.2013)</p>

34. Най-ранното ямно светилище в Европа

Име	Най-ранното ямно светилище в Европа
Местоположение	край град Любимец, Хасковско, в местността Дана бунар.
Време на основаване	неизвестно
Хронология	тракийска, късна античност и средновековие
Историческа справка и описание	<p>Едно от най-новите открития на българската археология в областта на праисторията е направено през 2006 г. край град Любимец, Хасковско, в местността Дана бунар.</p> <p>Тук при спасителни разкопки, свързани с изграждането на част от магистрала "Марица", започват проучванията на ямно светилище от</p>

	<p>късната новокаменна епоха. В центъра му е разчистена яма с кръгла форма и диаметър около 4м. Тя е запълнена с тъмна пръст, пепел и въглени, примесени с фрагменти от глинени съдове и животински кости. Открити са и оръдия от кремък, кост и камък и култова масичка.</p> <p>В центъра на ямата има дупка с диаметър 30 см, а около нея са разположени 10 по-малки ями с диаметър и дълбочина по един метър. Стените им са обмазани с бяла глина. На дъното им също има пепел, въглени и бяла пепелива пръст, примесена с фрагменти от съдове, части от антропоморфни фигурки и животински кости. Съоръжението и находките показват, че на това място са извършени обреди. При археологическото проучване се разкриват 70 обредни ями.</p> <p>Подобно ямно светилище се открива за първи път в Югоизточна Европа. То е функционирало в продължение на няколко столетия, а материалите в него го датират в 5400-5000 г.пр.Хр. Уникалният култов паметник е проучен от екип под ръководството на проф.Васил Николов. Въпреки експедитивната работа на археолозите, неизследваната част от светилището е унищожена от строителите на пътя. Така безвъзвратно е загубена възможността да се научи повече за религията на хората, създали първата европейска цивилизация.</p> <p>Една от най-интересните находки в култовия комплекс е глинена антропоморфна фигурка. Нейната уникалност е в това, че около шията ѝ са вградени малки глинени топчета. Подобна фигурка досега не е откривана в Европа. Изследователите тепърва ще изясняват смисъла и предназначението им. Възможно е вграждането им да е символ на зачатие.</p>
<p>Любопитни факти</p>	<p>Знаете ли че ...</p> <p>Този уникален култов комплекс е създаден от земеделска общност, чийто живот е зависел от капризите на природата и ежегодната реколта. Ето защо древните хора почитали Великата Богиня-майка и вероятно извършвали обреди, с които символично пресъздавали акта на зачеването, надявайки се на плодородие. Ямите са ритуалния образ на женското начало. Предметите, намерени в тях, са жертвени дарове, които умишлено са разчупвани и разкъсвани. Те трябвало да преминат през огъня - символ на мъжката оплодителна сила. Получената пепел в утробата на ямата е гарантирала на древните хора, че посятото семе ще даде богата реколта.</p>
<p>Статут на паметника културата</p>	<p>на унищожен на</p>
<p>Комуникация</p>	<p>с Глухите камъни, с. Малко градище</p>

други обекти	
Обща оценка на физическото състояние	унищожено
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Вече достъпно, защото пътят който преминава през него го е унищожил.

IV. Община Маджарово

35. Римски път и Тракийско светилище „Кромлех” - с. Долни Главанак

Име	Римски път и Тракийско светилище „Кромлех”
Местоположение	с. Долни Главанак, г
Време на основаване	VIII - VI в. п. Хр. Възможен произход енеолит, неолит
Хронология	Предполага се произходът му да има връзка с прото тракийската култура и да е използван многократно от различни последващи култури.
Историческа справка и описание на обектите	<p>Светилището е открито през 1998 г. от д-р Георги Нехризов и запазено до днес в сравнително добро състояние. Датира от VIII - VI век преди Христа и представлява мегалитно съоръжение - примитивен каменен календар, състояща се от няколко вертикални пирамидални каменни блокове (Кромлех), образуващи кръг (не съвсем правилен) с диаметър 10 метра.</p> <p>Границите на съоръжението са фиксирани от вертикално положени големи, грубо оформени блокове, изсечени от местна твърда вулканична скала (риодацит). Въпреки непрецизната обработка блоковете имат приблизително еднаква форма – неправилно трапезоидна с удебелена долна основа и сходни размери. Високи са от 1.20 до 1.50 м, с осреднени размери при основата – 0.90 на 1.20 м, дебелината им варира от 0.40 до 0.60 м. Върху няколко от тях личат следи от по-късна интервенция – отчупени са части или са наклонени. Основите на блоковете лежат направо върху материковата скала, без да са оформяни специални места за поставянето им или дупки за побиване. Стабилността им е осигурена от тяхната форма, но някои са допълнително укрепени с поставени около тях по-малки камъни.</p>

	<p>Вертикалните блокове са подредени на приблизително равни разстояния – 0.75 м и 0.90 м, като между тях хоризонтално са положени по-малки. На място са запазени 9 вертикални блока и три са паднали близо до мястото, което са заемали. Така, както са подредени, те описват окръжност с вътрешен диаметър 10 м, отворена от югоизток.</p> <p>В близост до описаното съоръжение са разположени други две по-малки. Диаметрите му са изток-запад – 6.40, север-юг – 5.40 м. Трите съоръжения са проучени чрез археологически разкопки през 1999 г., при които е установено, че основното е изградено към 8-7 в. пр. Хр. като функционирането му продължава и през късната желязна епоха.</p> <p>Откритите в тях материали и най-вече горелите човешки кости дават основания те да бъдат определени като гробни съоръжения. Друг е въпросът за причините за разполагането им в съседство с култовия мегалитен паметник и за функционалната му връзка с тях. Едва ли е случаен фактът, че въпреки значителната времева разлика между находките от двете съоръженията, те са изградени по един и същи начин и в двете са поставени останки от деца, трупоиъгарянето на които е извършено извън съоръженията. Явно налице са следи от традиционни обреди (ритуални погребения, жертвоприношения?), извършвани в близост до мегалитния паметник и свързани с провежданите в него култови действия (Nekhrizov 2000; Нехризов 2004)</p>
<p>Любопитни факти</p>	<p>Най-известните кромлехи в света са Стоунхендж, в Англия и Карнак, в Бретан. Самото име – кромлех, идва от бретонския език, където <i>strom</i> означава кръг, а <i>lech</i> – камък.</p> <p>Племенната принадлежност на създателите на мегалитните паметници не е категорично доказана.</p>
<p>Статут на паметника на културата</p>	<p>Паметник на културата от Национално значение с протокол №6 на НСОПК от 15.11.1999 г.</p>
<p>Комуникация с други обекти</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Крепостта „Асара“ с. Рабово • Тракийски скални гробници с. Пчелари
<p>Обща оценка на физическото състояние</p>	<p>По проект е изграден ТИЦ на който има прекрасни информационни табели и маршрути, но поне от 6 години не работи. Точно до кромлеха е изградена дървена беседка за отмора (вече леко разрушена)</p>
<p>Достъпност (транспортни и</p>	<p>Еко пътека настлана с чакъл и дървени парапети за 10-15 минути.</p>

комуникационни услуги)	
------------------------	--

36. Тракийска и средновековна крепост “Хисаря”

Име	Тракийски култов комплекс. Тракийска и средновековна крепост “Хисаря”. Параклис “Св. Св. Кирил и Методий”
Местоположение	С. Сеноклас, община Маджарово
Време на основаване	I хил. пр. Хр.
Хронология	Желязна епоха
Историческа справка и описание на обектите	Тракийски култов комплекс. Тракийска и средновековна крепост “Хисаря”. Параклис “Св. св. Кирил и Методий” Описание: Забележителен археологически комплекс, включващ тракийски култов център със скално светилище, скални ниши и рядко срещаните скални слънца, като централно място заемат руините на голяма тракийска и средновековна крепост. Намира се в източната част на висок, скалист рид, издължен в посока изток- запад, представляващ равнинно плато, където е изградена една от най-големите тракийски крепости, достъпна само от запад. Цялата западна страна е преградена със стена, градена от ломен камък без спойка, широка 3.8 m, която върви от север на юг като на места е запазена до 1.5 m височина. Крепостта има два входа, фланкирани от стени дълги 10- 12 m, издадени навън от крепостната стена. Те са на разстояние на около 60 m една от друга. Крепостната стена завършва в най- южната точка при високите отвесни скали. На две изолирани скали във вътрешността на крепостта, както и на недостъпните скали от юг и изток, са издълбани трапецовидни ниши.
Любопитни факти	За тези които могат да преодоляват трудности и се изкачат върху 20 метровата скала, ще разкрие тайните и прелестите си една невероятна гледка към язовир “Ивайловград” и село Сеноклас.
Статут на паметника на културата	Справка в МК http://mc.government.bg/ или в НИНКН http://ninkn.bg/
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> • Тракийското светилище “Аул кая” • Кромлех, с. Долни Главанак
Обща оценка на физическото	Има сравнително добър път, паркинг, кошове за отпадъци, пейки.

състояние	
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	С автомобил се достига до параклиса , а оттам се ходи пеша.
Събития	37. Събор с. Сеноклас 38. Национален тракийски събор-поклонение “ден на тракийската памет”

V. Община Минерални бани

39. Средновековна крепост „Св. Дух”

Име	Средновековна крепост „Св. Дух”, община Минерални бани
Местоположение	С. Минерални бани Надморска височина: 280 m Longitude: 25°20'52"E Latitude: 41°56'23"N
Време на основаване	II в.
Хронология	4 строителни периода: римски, късноримски, ранновизантийски и средновековен
Историческа справка и описание	<p>Върху възвишението св.Дух в самото село Минерални Бани се намират останките на античната и средновековна крепост Топлица. Тя е добре съхранена и е създадена около II-ри в., откогато даъират първите археологически доказателства за строеж на бани с охладителна инсталация. Крепостта е била населявана от около 12000 жители. Основите на крепостта са поставени от римската епоха. Крепостта е реставрирана във вида в който е функционирала през византийския период. Тя е реконструирана , както и други крепости след падането на България под византийска власт.</p> <p>В момента лежи под земните пластове стара римска баня, която поради липса на финансиране все още не е проучена.</p> <p>Поради ограничената укрепена площ, може да се предположи, че тя е извършвала предимно охранителна дейност върху пътя водещ към и от Източните Родопи и изворите в основата на съседния хълм. Откритите при разкопките стени са били слабо запазен. Благодарение на извършената реставрация по времето на „народната власт”, те са издигнати на височина достигаща в определени участъци до над 3 м. Крепостните стени следват очертанията на терена, дебели са 2 м., високи са 305 м. и заграждат около 2 дка пространство. Отбранителните</p>

	<p>съоръжения представени тук са няколко правоъгълни кули и бастион, разположени по част от ъглите и стените ѝ. Освен главната порта са открити и две потерни. Функцията на тези малки врати е различна. Те могат да служат от една страна за пробиване на обсада и бягство от крепостта, а от друга за нападение в гръб на врага, при щурмуване на стените.</p> <p>Основния проблем при всяка крепост е свързан със снабдяването ѝ с вода. Той е решен чрез изграждането на водохранилище. То е разположено в южната част на крепостта.</p> <p>В укрепената площ са регистрирани плановете на няколко сгради. Тяхната функция е различна – казармени помещения, конюшня, столова, представителна сграда (за наместника) и т.н. Поради ограничената площ строителството се е развивало предимно във височина, следи за което са дупките от греди по крепостната стена.</p>
Любопитни факти	<p>Знаете ли, че...</p> <p>... Легендите разказват, че след битката при Клокотница на 22 март (9 март по стар стил) (денят на св. 40 мъченици) и убедителната победа на Иван Асен II над Епирския Деспод Теодор Комнин, ранените войници са лекували раните си на Светилището на Нимфите, в Крепостта Св. Дух, Минерални бани и в Миричлери.</p>
Статут на паметника на културата	<p>Паметник от национално значение.</p>
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> Асеновата крепост, с. Клокотница, област Хасково
Обща оценка на физическото състояние	<p>Чрез проект през 2007 г., обекта е проучван и социализиран с изградени места за отдих и ТИЦ, който не работи. Много полезна за туристи е монтираната по проекта информационна табела, която на два езика дава представа за архитектурния план и историческа справка. В момента услуги предлага общински служител.</p>
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	<p>Добре социализирано околно пространство, но липса на достъп за инвалиди.</p>
Контакти	<p>ТИЦ-ът не работи. Тел. +3593722 /20-20</p>
Събития	<p>40. Детски етнофестивал „Децата на Балканите - с духовност в Европа!” – около 1 юни</p> <p>41. Голям събор "Банско одуше" на 9 март</p>

42. Тракийски Шарапани – с. Минерални бани и с. Горно Брястово

Име	Шарапани и Слънчев часовник
Местоположение	с. Горно Брястово
Време на основаване	700-800 г. пр. н.е. 10 000 г. пр.н.е.
Хронология	От неолит до античността
Историческа справка и описание обектите	<p>Край село Брястово се намират създадени от човешка ръка вдлъбнатини в скали, наречени шарапани. Винарските камъни в околностите на селото датира от нач. на I хил. пр. Хр. Около десетина шарапани са открити североизточно и югоизточно от Брястово.</p> <p>Шарапаните са скални вдлъбнатини, направени от хората преди 2600-2800 години. Археологически разкопки датират тези находки около VIII-VI в. пр. н.е. Това са изкуствено направени вдлъбнатини в скалите с дълбочина 20-70 см. и диаметър 50-180 см. Всяка шарапана се състои от две нееднакви басейнчета с наклонен под и открито или закрито каналче. Името шарапана идва от турската дума шарап и означава вино. Това показва, че в тях обитателите на тези места са преработвали грозде за вино. Счита се, че шарапаните са свързани с култа към бог Дионисий /бога на виното и веселието/.</p> <p>Съществува и друга теория за използването на тези интересни съоръжения при рудодобив, за пречистване на стритата руда с вода. Според някои автори шарапаните са синхронни с мегалитните паметници (от I хилядолетие пр. Хр.) и са използвани дълго време</p> <p>През 2013 година екип снимащ документален филм (с ръководител Мая Вапцарова) открива до село Минерални Бани уникален Слънчев часовник, датиран от 5 000 до 10000 години . Единственият открит досега подобен часовник се намира в Мексико, но за разлика от него, който има 5 стъпала, часовникът до Минерални бани се състои от 7. Освен стъпалата, добре запазени са различни улеи и отвори. С този слънчев часовник могат да се измерват не само часове, минути и секунди а и дни, така, че той едновременно е служел и като календар.</p> <p>Чрез направени експерименти, екипът, натъкнал се на находката, забелязал че сянката, хвърляна от пръчка забита в един от отворите на часовника попада на различно стъпало точно на един астрономически час. Слънцето се движи по небето и за 1 час изминава 15 градуса с постоянна скорост. Според астрономите, ако имаме часовник, който е равнината, в която се движи Слънцето, то той показва тези ъгли.</p>

Любопитни факти	Ландшафтът, който се разкрива пред очите на пътуващия в тази част на страната е доста по-различен от този от преди няколко века.
Статут на паметника на културата	Тракийската шарапана до село Горно Брястово е обявена за паметник на културата от местно значение.
Комуникация с други обекти	Менхири с.Брястово Тракийска крепост Калето
Обща оценка на физическото състояние	Запазени и достъпни Информационни табели Красива гледка на областта от скалите над тях
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Добра комуникация и сравнително добре поддържан асфалтов път. Шарапаните се намират до паркинг на стара почивна станция, по пътя за хижа „Аида“ на вр. Мечковец До древният часовник
Контакти	С. Горно Брястово - 0888-333-665
Събития	43. Виното на Сабазий-Загрей

44. Менхири до с. Минерални бани и с. Брястово

Име	Менхири до с. Минерални бани и с. Брястово
Местоположение	с. Горно Брястово, община Минерални бани
Време на основаване	10 000 г. пр.н.е.
Хронология	неолит
Историческа справка и описание на обектите	По хълмовете западно от с. Минерални бани и Брястово има между 5 и 10 менхира. Хребетите са маркирани на картата със сини линии. Точното положение и броят на менхирите не са определени окончателно. Находището е в район, който досега не е бил смятан за мегалитен.
Любопитни факти	Поколения наред християни и мюсюлмани почитат местността, наречена Стъпката. Според историците това е старинен саркофаг, а тукашното население е създадо легенда за Богородица и за нейната "чудодейна стъпка". Според бабите и техните баби Богородица стъпвала именно върху тези скали, когато слизала на земята.
Статут на паметника на културата	Справка в МК http://mc.government.bg/ или в НИНКН http://ninkn.bg/
Комуникация с	Шарапаните

други обекти	Крепост Градището Крепост Калето
Обща оценка на физическото състояние	Запазени и достъпни Информационни табели няма Засега достатъчен брой менхири са запазени. Не е ясно колко са били при създаването на тези паметници.
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Добра комуникация и сравнително добре поддържан асфалтов път.
Контакти	6343 с. Минерални бани С. Горно Брястово - 0888-333-665

VI. Община Свиленград

Забележителности

45. Тракийска Гробница

46. Средновековна крепост „Неутзикон“

Забележителностите в община Свиленград са групирани териториално

Име	Тракийска Гробница и Средновековна крепост „Неутзикон“
Местоположение	с. Мезек,
Време на основаване	IV в. пр. Хр.-гробница XI в-крепост
Хронология	IV в. пр. Хр. XI в до края на XIV в
Историческа справка и описание на обектите	Тя е била открита през 1931 година. В покрайнините на Мезек, в могилата Мелтепе се намира най-голямата и една от най-интересните и внушителни куполни гробници от микенски тип в Тракия . Датира от IV в. пр. Хр и е запазена напълно в оригиналния си вид. Могилният насип е висок около 14 метра. В него през 1908 година е открит от селянин, които орал нивата си огромен бронзов глиган, който тежал 177 кг. По това време този регион, според Берлинския договор е бил под юрисдикцията на Турция. Присъединен е по-късно към България, едва след Балканската война през 1912г.

Programme co-funded by the
EUROPEAN UNION

Alliance for regional and civil initiatives (ARCI) –
Haskovo branch

Турската полиция конфискува глигана и оригинала в момента се намира в археологическия музей в Истанбул. Под него има табелка, на която пише „намерен край Едрине“. В музея в Хасково се намира гипсова отливка.

Тракийската купулна гробница е открита през 1931г. Проф. Богдан Филев прави проучването. Намерените предмети от злато, сребро, бронз, желязо и керамика са изложени в музеите в София и Хасково. Сред тях има открити златни накити, обеци, нагръдник от желязо, сребърни, златни, бронзови и глинени съдове, бронзов канделабър /голям трикрак свещник с лампи/, висок 134 см., украсен с голяма статуетка на танцуващ сатир.

Гробницата е построена през IV в. пр.н. е. Дължината ѝ е 32 метра и това я прави най-дългата открита в България и на Балканския полуостров тракийска гробница.

Състои се от коридор (дромос), с дължина 20,66 м., широчина -1,55м. и височина 2,40 м., две правоъгълни отделения и главно куполовидно отделение, в което са разположени каменно легло с профилирани ръбове и две каменни корита (урни). Гробницата е изградена от каменни блокове с дължина 2 метра и височина около 40 см. Те са наредени без спойка един върху друг, като на места са прихващани с железни скоби. Открити са следи от шест погребения.

Крепостта в Мезек / Неутзикон е една от най-добре съхранените древни крепост по българските земи. Намира се на възвишението „Калето“, непосредствено над западните покрайнини на село Мезек.

Стените ѝ ограждат площ от около 7 дка с план на неправилен четириъгълник с приблизителни размери 110/60 м. Зидовете са изградени от ломен камък, споен с бял хоросан. В защитата на крепостта са включени общо девет кули, всички със заоблена форма. След извършените през 1983 г. археологически разкопки се установи, че те са устроени по различен начин и имат различно предназначение. Повечето са кухи отвътре, като комуникацията между етажите е ставала чрез дървени стълби. Освен бойните функции, вътрешността на една от кулите е била приспособена за затвор. Кулата, разположена в югозападния край на крепостта е най-интересно устроена. Тя е най- високата и е на цели три етажа, като горните два са с бойници за обстрелване на врага. Кръглият ѝ план и отворените навътре амбразури позволяват оттам да се обстрелва и контролира цялата вътрешност на крепостта. Достъпът до бойните платформи на стените е ставал посредством три каменни стълби, разположени в най- невралгичните сектори на отбраната. Крепостната стена е

	<p>завършвала отгоре с настръхнали зъбери, които са били запазени до преди век. Построяването на твърдината трябва да се отнесе към епохата на византийския император Алексий I Комнин (1081-1117). Тя е функционирала до османското нашествие в края на XIV в. Крепостта е замислена като солидно фортификационно звено и в нея е имало интензивен живот. Разкрити са няколко зърнохранилища с овъглено жито, където се съхранявали хранителите припаси. Крепостта при с. Мезек е била много добре запазена до началото на XX в. Разрушена е значително около 1900 г., когато от нея са взимани камъни за строеж на турски казарми в Свиленград. Най-пострадала е северната крепостна стена. Тя е запазена до нивото на терена от вътрешната страна. Южната, западната и източната страна са се съхранили до височината на платформата, над която са се издигали зъберите им. В 1968 г. обектът е обявен за „паметник от национално значение“.</p>
<p>Любопитни факти</p>	<p>През 2009 г. селото получава златен печат за уникално европейско селище, присъдена му от "Официалното представителство на уникалните селища в Европа" и „Европейски форум на експертите“.</p>
<p>Статут на паметника на културата</p>	<p>Паметници от национално значение</p>
<p>Комуникация с други обекти</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Крепостта Букелон • Скални църкви с. Маточина и с. Михалич • Крепостта Борденис
<p>Обща оценка на физическото състояние</p>	<p>Двата обекта са проучени и реставрирани по 3 различни проекта. В момента се осветяват денонощно, но е добре да се постави по-атрактивно нощно осветление. По проект "С богатството на миналото към атрактивно бъдеще", финансиран от Оперативна програма „Регионално развитие“ 2007-2013 г., на общата му стойност е 3 142 267 лева, Средновековната крепост и Тракийска куполна гробница край с.Мезек бяха допълнени с множество атракции, целящи повишаване на туристическия поток в региона. Посетителите вече могат да видят в автентичната им среда ценните находки, които се съхраняват в Националния археологически музей към БАН, чрез триизмерните им холограми. Цялостното възстановяване и трайно експониране на културно-историческото наследство на територията на с.Мезек е допълнено и от извършване на инфраструктурни дейности, включващи ремонти и подобрения на двата пътя, водещи до туристическите обекти в района. Пътят, водещ до Тракийската гробница, е превърнат в терен за Стрийт арт изкуството - изрисувани са 600 кв.м от него, а по маршрута са</p>

	поставени 50 м преносими платна. И на пътя, и на платната картините отразяват епохата на траките.
Достъпност (транспортни комуникационни услуги)	Добре социализирани и осветени денонощно. С паркинг и капацитет за приемане на 5 автобуса по 50 човека с туристи (без екскурзоводското обслужване)
Работно време	В момента екскурзовода е от селото и се отзовава на повикване и телефона му е записан на входа на обектите 0889 004 016. Работно време: Всеки ден: 10.00 – 17.00
Интернет сайт	http://www.mezek.net/
Контакти	Исторически музей, Свиленград 0889 004 099
Събития	47. Фестивал на средновековните битки и Средновековен събор

48. Крепостта Букелон

49. Скална църква – с. Маточина

50. Скална църква – с. Михалич

Име	Крепостта Букелон, Скални църкви
Местоположение	с. Маточина, с. Михалич
Време на основаване	Останките, които могат да бъдат видени днес, датират от XII – XIV век. Двете църкви са от X век.
Хронология	Според някои изследователи, на това място се е издигала известната крепост Букелон, споменавана по повод на битката при Адрианопол между римляни и готи през 378 г. Местността се свързва с още една епична битка от времето на Втората Българска Държава. Тук през 1205г, войската на цар Калоян разбива армията на Рицарите Кръстоносци от и пленява император Балдуин.
Историческа справка и описание на обектите	Крепостта Букелон (среща се още като "Вукелон") се намира край село Маточина, община Свиленград. На височината над селото са запазени руините на средновековна кула (донжон), построен през XII-XIII в., върху основите на голямата късноантична крепост Букелон. Тя била епископски център, подчинена на адрианополския митрополит в периода VII-XIII в. Разположена на висок хълм в северния край на селото, тя е опасвала

Programme co-funded by the
EUROPEAN UNION

Alliance for regional and civil initiatives (ARCI) –
Haskovo branch

цялото било с 150 метра дължина и 60 метра широчина. Със своите 18 метра височина, крепостта е внушителна и величествена гледка сред околния пейзаж. Самата крепост е с формата на кръст, като по-къса му част е ориентирана към изток, а по-дългата – на Запад. От крепостта Букелон днес най-добре запазени са защитната кула при входа и част от двойния крепостен зид до портала. Кулата и крепостните стени са били изградени от ломени камъни и тухли, споени с бял хоросан. Крепостта има три големи етажа, като последният етаж (с полуцилиндрична форма) е служил като параклис. Бойниците са разположени от всички страни, а до тях се е стигало посредством дървени стълби.

През 1205 г. на това място войските на цар Калоян разгромяват армията на рицарите-кръстоносци, и залавят предводителят им – император Балдуин Фландърски.

Сражението завършва с пълен разгром на рицарската армия, а на бойното поле, както пише Жофруа дьо Вилардуен, „загива цвета на западното рицарство”.

Легендата разказва, че императорът е прекарал първата си нощ като затворник в тази крепост, като поради това, крепостта е известна още като Балдуиновата кула сред местните хора.

СКАЛНАТА ЦЪРКВА В С. МИХАЛИЧ, СВИЛЕНГРАДСКО

На югоизток от селото, в местността Айпандо, дълбоко в скалите под камениста тераса, е издълбана интересна стара църква. До нея се стига по 14 стъпала, заградени от двете страни от почти отвесно изсечената скала, която образува открит отгоре коридор. В началото той е широк само 2 м, но навътре постепенно се разширява, като в края ширината му достига 5 м. В стените му са издълбани две ниши с полукръгъл свод, вероятно за поставяне на икони. В самата църква се влиза през врата, широка 4 м и висока 5 м. В скалата, над вратата, са изсечени три високи полуцилиндрични ниши. Самата църква има кръстокуполен план. Централният купол е с диаметър 5,5 м и височина в най-високата си част 6 м. Конхите са с почти еднакви размери. Двете странични са дълбоки по 4 м и широки 3,60 м. Източната, в която е оформено олтарното пространство, има размери 4 x 4 м. Според Димчо Аладжов, който търси паралели с подобни съоръжения в Мала Азия, при Амазия и Ван, скалната църква при с. Михалич вероятно е направена в неспокойните години около X в. В нашите земи подобни църкви се срещат по течението на р. Русенски Лом, но църквата при с. Михалич се отличава от всички. Сред

	<p>местното население се е запазила традиция на празника на Все Светии в църквата и около нея да се извършват различни ритуали – молебен и курбан. В последните години се посещава и от гръцки граждани, изселници от района, които често пъти даряват икони за църквата.</p> <p>СКАЛНАТА ЦЪРКВА В С. МАТОЧИНА, СВИЛЕНГРАДСКО</p> <p>Църквата се намира в местността Дикили кая, на около 2 км югозападно от с. Маточина. Изсечена е във вертикален скален откос. Лицето на скалата, ориентирано на запад, е гладко изрязано. В храма се влиза през коридор с правоъгълен план, засводен с цилиндричен свод. Размерите му са: дължина 4,40 м, широчина 3 м и височина 3,5 м. Самият наос, също засводен с цилиндричен свод, е с правоъгълна в план форма. Размерите му са: дължина 9,85 м, широчина 7 м и височина на свода 5 м. Наосът няма оформено абсидно пространство, но на източната му стена са изсечени три ниши, разположени на 2 м от пода, които вероятно са служили за поставяне на икони. На 1,5 м височина по южната и северната стени на наоса е оформен профилиран корниз, който се издава на около 20 см навътре в него, а широчината му е на около 25 см. По северната стена той е почти заличен като от него са запазени съвсем малки участъци. Засводяването започва от корниза нагоре като стените и свода са много добре оформени. От двете страни на коридора, до изхода, в скалата са изсечени по две квадратни ниши. По-навътре, от лявата страна на същата височина (около 1,5 м от сегашното ниво) има още една такава ниша. В западния край на коридора, при входа, са изсечени два успоредни врязани улея за вратата, с която църквата се е затваряла. От двете страни на входа на църквата, на север и на юг, са изсечени широки стъпала, които отвеждат към платото над църквата.</p>
<p>Любопитни факти</p>	<p>При направените археологически изследвания в близост до входната врата на крепостта е намерен кръст с вграден монограм от XIV век и изписано името Михаил. Известно е, че около 1328 година, българския цар Михаил воювайки срещу Андроник III, достига до Dimotica, днешна Северна Гърция.</p>
<p>Статут на паметника на културата</p>	<p>Скалните църкви и кулата при с. Маточина са паметници на културата от национално значение. (ДВ, бр. 67/1968 г.)</p>
<p>Комуникация с други обекти</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Крепостта Неутзикон • Тракийска гробница Мезек

	<ul style="list-style-type: none"> Крепостта Борденис
Обща оценка на физическото състояние	Крепостта е била част от проект и доколкото може да се нарече е социализирана, но освен валиране на пътя и информационната табела, други екстри за туристите няма. Не е проучвана обстойно, не е реставрирана и консервирана. Природата продължава да я руши. Двете скални църкви не са социализирани.
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Без придружител и ясно описание е трудно да бъдат открити. Достъпът до църквите е по черен коларски път, трудно проходим в определени сезони.
Контакти	Музей Свиленград 0379 7 10 97 0889 004 099
Събития	51. Свети Прокоп пчелар

VII. Община Симеоновград
52. Крепостта Констанция

Име	Крепостта Констанция
Местоположение	На 2.4 км. от центъра на гр.Симеоновград
Време на основаване	4 в. сл. Хр..
Хронология	Крепостта се е оформила като такава още от 4 век, населявана от траки . Преминала е през римляни, византийци и българи за да бъде разрушена през 13 век.
Историческа справка и описание на обектите	Същинския средновековен град от 11-12 век, е на левия бряг на река Марица в местността Градището, точно срещу крепостта. Тази крепост се оформя като един от най- големите и стари градове в Северна Тракия, съществувал от 4 век до началото на 13 век. Крепостната стена е поправяна многократно. Тя е широка 2 и 2.8 m, запазена някъде в негатив, а другаде до 1.5 m над земята. Ясно се отличават три строителни периода- ранновизантийски, ранносредновековен и византийски. През първия период (4-7 век) крепостните стени са широки от 2.1 до 2.8 m. Защитата на крепостта е подсилена с издадени напред U- образни големи кули 5 на брой и една кръгла. Разкрити са два входа на крепостта- на изток и на запад пазени от по две кули. От този период е разкрит таен тунел в северната част на крепостта. Втория период (7-10 век) има два подпериода- византийски (7-8 век) и български (9-10 век). При този

	<p>период крепостните стени запазват трасето на старите, но са широки 2 m, изградени с червен (розов) хоросан при византийците и бял при българите. През третия период (10-12 век) при ремонта на крепостната стена е използвана сантрачна система и розов хоросан. Кулите са били ремонтирани и отново използвани. Градът е бил завладян за първи път от Хан Крум вероятно през 812 или 813 г. Византийския град- крепост е превзет отново на 24 март 1201 г. от цар Калоян, като част от кампанията за пълното освобождаване на българските земи от Византия, след което той насочва усилията си към Варна.</p>
Любопитни факти	<p>Легенда разказва, че тук е била резиденцията на последните римски императори. В подземията на крепостта те криели своите богатства. Когато варварите нахлули, крепостта известно време устояла. Тук се събрали всички ценности от провинцията, но не след дълго крепостта паднала. Римляните избягали, а съкровищата останали в подземията на крепостта.</p>
Статут на паметника на културата	<p>Паметник на културата с национално значение ДВ бр.67</p>
Комуникация с други обекти	<p>Музей на Тракийското изкуство ❖ Узунджовска църква „Успение на Пресвета Богородица“</p>
Обща оценка на физическото състояние	<p>Крепостта е разрушена през 13 век . При разкопки са открити части от крепостните стени и църква . Като цяло обекта е замразен и не се извършват нито разкопки , нито реставрационни дейности .</p>
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	<p>проходим с обикновена кола</p>
Събития	<p>53. Фестивал Златна есен Симеоновград отбелязва своя празник на 6 декември - Никулден.</p>

VIII. Стамболово

54. Крепостта „Асара” - с. Рабово

55. Тракийски скални гробници – с. Пчелари Средновековна крепост „Св. Дух”

Име	Крепостта „Асара” - с. Рабово и Тракийски скални гробници – с. Пчелари
Местоположение	с. Рабово, община Стамболово

Време на основаване	Крепост – средновековие Скални гробници – енеолит
Хронология	V – IV хил. пр. н. е., античност, средновековие
Историческа справка и описание на обектите	<p>На 2 км западно от село Рабово, недалеч от стената на я. Студен кладенец, се намират останки на средновековната крепост "Асара". Крепостта впечатлява със стратегическото си положение и умело ѝ вграждане сред непристъпните канари, откъдето е имало отлична видимост към целия регион. Асара е заемала водеща роля за Византия в контрола и охраняването на земите ѝ в Източните Родопи. Укреплението е имало стени с височина 6 метра и дебелина 2 метра, изградени от каменни блокове, споени с хоросан. Имало е и 4 огромни скални кули, заграждащи вътрешността ѝ. В една от тези кули е открита малка пещера, а до нея гробове. Вътрешността на крепостта е била разделена на две части от друга стена. Горната част е била по-малката по размер и е имала охранителни кули. В наши дни части от крепостната стена тук е паднала, но е останала здрава на земята. В долната част са открити запазени основи на сграда, строена с големи правоъгълни камъни.</p> <p>Около село Пчелари (община Стамболово) са открити множество Тракийски скални гробници, датиращи от ранножелязната епоха (II-I хил. пр. Хр.). Такива има в местностите "Хамбар кая", "Ак кая", "Кара ин", "Мал казан", "Ходжас" и др.</p> <p>В региона "Хамбар кая" има следи от 6 гробници. Те са вкопани в горната част на масива и са покрити с големи каменни плочи.</p> <p>Най-впечатляваща е гробницата в местността "Кара ин" - 2.5км югоизточно от селото. Тя е изсечена в отвесна скала и има трапецовидна форма. Входът ѝ е ориентиран на югоизток и има същата трапецовидна форма. Тракийските вождове били погребвани най-често в надгробни могили. През 1966 г. в землището на Стамболово, в местността Двете чуки, срещу Гледка, при риголване на лозовите масиви на няколко метра от едната могила е открита тракийска колесница от II в. През 1985 г. при разкопка на втората могила, били открити около 30 глинени съда от II в., поставени в гроба на покойника при погребалния ритуал на изгарянето му.</p>
Любопитни факти	Крепостта край с.Рабово е била разположена на важен римски калдаръмен път край р.Арда. Над входа на гробницата в местността „Кара Ин“ природата е формирала интересен скален навес , придаващ вид на гробницата като долмен.

Статут на паметника на културата	Крепостта Асара край Рабово Гробниците около село Пчелари са обявени за археологически паметници на културата с национално значение. ДВ бр.65/1994 г.
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> • Тракийски светилища (със скални ниши) с. Долно черковище • Тракийското светилище “Аул кая” • Кромлех, с. Долни Главанак
Обща оценка на физическото състояние	Опити за социализация по различни проекти, които са незавършени е без устойчивост. В Долно Черковище има интерактивен ТИЦ, който не работи, а беседките и местата за отдих и отпадъци, са вече унищожени.
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Обектите са леснодостъпни, защото пътят минава в непосредствена близост до тях. Скалните ниши и гробници могат да бъдат фотографирани от разстояние.
Интернет сайт	http://www.stambolovo.org/?cat=132
Събития	56. Фестивал на хляба от лимец в Рабово

57. Тракийски светилища (със скални ниши) - с. Долно Черковище

Име	Тракийски светилища (със скални ниши) - с. Долно Черковище
Местоположение	С. Долно Черковище
Време на основаване	Енеолит
Хронология	V – IV хил. пр. н. е., античност, средновековие
Историческа справка и описание на обектите	На левия бряг на реката върху скалистия връх Св. Илия, на 500 м източно от селото, се намират останките на антична и средновековна крепост с трапецовидна форма и площ около 1 дка. Крепостните стени са изградени от ломен камък и са дебели 2 метра. На юг и изток се издигат високи до 30 м отвесни и непристъпни скали. В югозападния край на крепостта личат останките на правоъгълна кула. По склона на върха се намират останки от глинени съдове от IX – XI в. Западно от крепостта се виждат основите на малка църква. На 100 м източно от крепостта са открити оформени с каменни плочи гробове, в които са намерени стъклени и бронзови старобългарски гривни от X – XI век. В региона на Източните Родопи са разположени много културни и исторически паметници свързани с Траките - останки от тракийски

	<p>селища, крепости, гробници, светилища и др. Един от най-големите мегалитни тракийски култови комплекси е открит в местността Кованка до село Долно Черковище. Комплексът включва множество (над 100) изсечени в скала трапецовидни ниши и пещеровидна гробница. Предполага се че нишите са били използвани за поставяне на урните с праха на кремираните мъртъвци.</p> <p>500 метра северозападно от с. Долно Черковище, в огромна скала, е открит друг Тракийско светилище със 6 култови скални ниши, и изсечена гробница на върха на масива. В непосредствена близост са открити следи от голямо тракийско селище.</p>
Любопитни факти	-
Статут на паметника на културата	<p>Археологически комплекс м. „Хамбар кая” и тракийско светилище до с. Долно Черковище са обявени за паметници на културата от Национално значение.</p> <p>ДВ бр.65/1994 г.</p>
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> • Тракийски скални гробници с. Пчелари • Тракийското светилище “Аул кая” • Кромлех, с. Долни Главанак
Обща оценка на физическото състояние	<p>Опити за социализация по различни проекти, които са незавършени е без устойчивост.</p> <p>В Долно Черковище има интерактивен ТИЦ, който не работи, а беседките и местата за отдих и отпадъци, са вече унищожени.</p>
Достъпност (транспортни комуникационни услуги) и	<p>Обектите са леснодостъпни, защото пътят минава в непосредствена близост до тях.</p> <p>Скалните ниши и гробници могат да бъдат фотографирани от разстояние.</p>
Контакти	<p>ТИЦ-ът не работи</p> <p>Няма</p>
Събития	<p>58. Национална среща на инструментални групи с.Стамболово</p> <p>59. Международен пленер „Токмакли”</p>

IX. Община Тополовград

60. Тракийски град Дронгилон

Име	Тракийски град Дронгилон
Местоположение	с. Княжево,
Време на основаване	IV в. пр. Хр.

Programme co-funded by the
EUROPEAN UNION

Alliance for regional and civil initiatives (ARCI) –
Haskovo branch

Хронология	IV-III в. пр. Хр.
Историческа справка и описание на обектите	През 2012 г. при разкопки на могилата „Татар маша“ е открит укрепен дом на тракийски владетел. Предполага се, че това владетелски дворец в град Дронгилон. Градът беше търсен покрай течението на р.Тунджа, но археолозите са изкарали късмет и са го намерили.Горните етажи на сградата са паднали върху долните и след това се е получил могилен насип, който е запазил целостта на руините. В тях са намерени много съдове, тъкачен стан и предмети. Във всяка една от стаите на резиденцията е имало самостоятелно огнище. Едната от стаите е била тронна зала, а помещенията на 1-ви етаж са били най-вероятно складови.Открити са амфори от Тасос и Хиос, което говори за благородното потекло на собственика на имението. Падението на сградата съвпада с идването на власт на Лизимах.През 3-ти в.пр.н.е. имението е реконструирано, но после окончателно запада. Замъкът е бил 3 етажен.
Любопитни факти	-
Статут на паметника на културата	С разпореждане на МС №1711 от 22.10.1962 г., паметник на културата от Национално значение
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> • Царски долмен в местност Бялата трева с. Хлябово • Мегалитен кръг около погребения
Обща оценка на физическото състояние	В процес на проучване, не е консервиран и социализиран, скрит потенциал и интерес като обект в развитие.
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Няма инфраструктура
Контакти	няма

61. Царски долмен в местност Бялата трева

Име	Царски долмен в местност Бялата трева
Местоположение	С. Хлябово, Община Тополовград Longitude: 26.25153065 Latitude: 42.02233091
Време на основаване	неолит
Хронология	Предполага се използването на съоръженията от множество

	култури от енеолита до античността
Историческа справка и описание на обектите	Това е най-големият и запазен долмен в България и на Балканите. Долменът е голям, двукамерен, с дромос и фасада. Добре запазени са капаците на двете камери и могилата, която стига до тях. Предната и задната стена на главната камера са скосени в горния край, а страничните стени съответно са съставени от по две плочи – долна вертикална и горна наклонена навътре.
Любопитни факти	-
Статут на паметника на културата	Паметник на културата от Национално значение ДВ бр. 94 от 1965 г.
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> • Тракийски град Дронгилон, с. Княжево • Мегалитен кръг около погребения с. Българска поляна
Обща оценка на физическото състояние	Един от малкото съхранени и представени на туристи мегалитен паметник в България
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	3-4 км. южно от селото с автомобил ; пеша

62. Мегалитен кръг около погребения с. Българска поляна

Име	Мегалитен кръг около погребения с. Българска поляна
Местоположение	Мегалитният кръг огражда няколко погребения в околностите на сакарското село Българска поляна, северно от селото. GPSN 42, 05 141 ; E 26, 22 888
Време на основаване	Края на КБЕ (късно бронзова епоха) и началото на РЖЕ (ранно желязната епоха)
Хронология	гробното съоръжение е изградено и използвано в края на КБЕ – началото на РЖЕ.
Историческа справка и описание на обектите	Съоръжението е открито и разкопано през октомври 2008г. от Деян Дичев. Описанието даваме според неговата статия, цитирана по-долу. Гробницата в центъра (диам. ~3м) е в традиционна суха зидария. Но заобикалящата я крепида (диам. ~8м), която поддържа могилния насип, по изпълнение е квази-мегалитен градеж, понеже съчетава елементи от суха зидария с преобладаващ по обем типично мегалитен градеж - плтно долепени един до друг необработени плочести камъни, побити в материка.

Любопитни факти	-
Статут на паметника на културата	Паметник на културата от Национално значение ДВ бр. 41 от 1974г.
Комуникация с други обекти	1. Тракийски град Дронгилон, с. Княжево 2. Стотици мегалитни съоръжения (над 300) в Източни Родопи и Сакар планина
Обща оценка на физическото състояние	Един от малкото съхранени и представени на туристи мегалитен паметник в България
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Мястото е достъпно за автомобил до паркинга на обекта. Оттам има 150 м. които всеки посетител трябва да премине пеша, за да се наслади на невероятните форми .
Събития	63. Балкански фестивал на любителските комедийни театри, пантомима и сатира 64. Традиционния народен събор "Света Троица"

Х. Община Харманли

65. Крепостта „Кастра руба” – с. Изворово

Име	Крепостта „Кастра руба” – с. Изворово
Местоположение	с. Изворово,
Време на основаване	IV-VII в.
Хронология	Късноантична, ранновизантийска, средновековна
Историческа справка и описание на обектите	Късноантична и средновековна крепост "Кастра Рубра" се намира в местността "Калето", на 5.53 km югозападно по права линия от центъра на село Изворово. Според доц. Борисов цялата местност "Калето" представлява огромен комплекс, който е обитаем още през неолита (новокаменната епоха). От крепостта са разкрити част от стената, две кули и входната порта. В крепостта са ясно изразени най-малко два периода. Единият е ранновизантийски, за което се съди по откритите монети на император Анастасий I (491 - 518 г.), а кулата е от Средновековието. Крепостта вероятно е съществувала до времето на

	<p>император Ираклий (610 - 641 г.). В рамките на крепостта е открито средновековно водохранилище. Вероятно крепостта е била висока около 10 м. Крепостта представлява много стабилно съоръжение, единствена по рода си в Южна България и една от най-късно загиналите на Балканите в ранновизантийския период. Кастра рубра или Червена крепост има издължена неправилна трапецовидна форма. Крепостните стени заграждат площ от около 11 дка и са градени от ломени камъни, споени с хоросан, примесен с късчета чукани тухли. По време на разкопките е установено, че на всеки от ъглите на укреплението е имало по една кула с правоъгълна форма. По време на археологическите проучвания е установено, че крепостта е била изградена в самия край на V в., по времето на император Анастасий (491-518) или началото на VI в., по времето на Юстиниан Велики. Крепостта доживяла до началото на VII в., когато по време на славяно-аварските нашествия била опожарена. За това свидетелства дебелият слой от пепел и въглени, както и откритото съкровище от златни монети на византийските императори Тиберий Маврикий (582-602) и Ираклий (610-641). В този си вид крепостта просъществувала до началото на IX в., когато била разрушена при походите на българския хан Крум срещу Византия, когато много византийски крепости намерили гибелта си. Последвало ново, този път последно, опожаряване на крепостта, което е отново засвидетелствано с дебел слой пожар и монети на Никифор I Геник (801-811). Малко по-късно мястото било заселено с българско население, но крепостта повече не била възстановена. Крепостта обхваща площ от около 11 дка. След този втори строителен период крепостта доживява до походите на българския хан Крум и най-вероятно е била разрушена през 812 г., за което свидетелства пласт от пожар, маркиран с монети на Никифор I Геник (802- 811). След похода на Крум крепостта е била изоставена завинаги.</p>
<p>Любопитни факти</p>	<p>След оттеглянето на Крум, неукрепеното селище, възникнало върху разрушената крепост вероятно е останало във византийско владение, за което свидетелстват намерените печати на неизвестни стратегии на Македония и Месопотамия и на Синесий Турмарх, всички от втората половина на IX в.</p>
<p>Статут на паметника на културата</p>	<p>Паметник от национално значение ДВ бр.67/1968 г.</p>
<p>Комуникация с други обекти</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Паметник на Добри Терпешев • Менхир „Чучул камък“

	<ul style="list-style-type: none"> Древно мегалитно светилище – с. Българска полян
Обща оценка на физическото състояние	Запазена крепост, но несоциализирана.
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Пешеходен туризъм.
Контакти	Няма
Събития	<p>66. Национален културен празник "Изворът на Белоногата"</p> <p>67. Конкурсът на бардове „Поети с китара“</p> <p>68. „С галопа на 6-ти кавалерийски полк“- Конни състезания в чест на 105-та годишнина от формирането на 6-ти Конен полк в Харманли – в края на март, началото на април</p>

69. Тракийско светилище "Семерчето"

Име	Тракийско светилище "Семерчето"
Местоположение	С. Доситеево, общ. Харманли
Време на основаване	Късна бронзова епоха
Хронология	късна бронзова и ранна желязна епоха
Историческа справка и описание на обектите	Началото на неговото проучване е поставено от К. Лещаков като впоследствие там работи Б. Бориславов. От този обект в музея са представени глинена урна, прешлени за вретено, върхове на стрели, костени сечива и железен пръстен. За съжаление всички находки, включително и споменатите по-горе се съхраняват в НИМ и са предоставени на ИМ-Харманли в рамките на гостуваща изложба.
Любопитни факти	В навечерието на форума на археолозите излезе от печат първата книжка на годишното издание на Исторически музей - Харманли със заглавие „ Castra Rubra". На крепостта Кастра Рубра край днешното село Изворово - римска пътна станция от II век сл.н.е.- и двата некропола в близост до нея е посветена статията на доц. д-р Борис Борисов от Великотърновския университет. Същият автор има публикация и за разкопките на тракийското светилище в местността Семерчето край село Доситеево . Там могат да бъдат прочетени любопитните факти.
Статут на паметника	Справка в МК http://mc.government.bg/

на културата	или в НИНКН http://ninkn.bg/
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> • Крепостта Кастра руба • Глухите камъни край с. Малко Градище, Любимец
Обща оценка на физическото състояние	Няма атрактивна визия за туризъм
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Много трудно достъпно по черен път с подходящо превозно средство

XI. Община Хасково

70. Монумент на Света Богородица и Камбанария

Име	Монумент Богородица с камбанария, Хасково
Местоположение	гр. Хасково
Време на основаване	Монументът е тържествено открит на празника Рождество Богородично на 8 септември 2003 г. и осветен от Митрополит Арсений "зелена" придобивка на града.
Хронология	<p>Най-нова история</p> <p>През 80-те години на миналия век пирамидата, като постамент на Богородица днес, е била проекто-паметник в памет на 5-ма загинали хасковски ремсисти. Пресечената пирамида е построена през 1978 г.</p>
Историческа справка и описание на обектите	<p>Най-голямата статуя на Дева Мария с Младенеца в света се издига в България.</p> <p>Автори на статуята са Петьо Александров, Никола Стоянов и колектив. Идеята за построяването на Монумент Пресвета Богородица е на кмета на Хасково Георги Иванов и се осъществява изцяло с дарения от хасковската общественост. Символът не е избран случайно – Божията Майка винаги се е считала за покровителка на града. В хилядолетната му история Рождество Богородично се е почитал като един от най-големите празници, а с решение на Общинския съвет 8 септември става и Ден на Хасково. Тогава в Хасково традиционно се провеждат в продължение на 10 дни, множество културни и спортни прояви под егидата на общината.</p> <p>Висока е 32,8 м. (Висока е 14 метра (46 фута), изработена е от полимер-бетон, тежи 80 тона и е поставена върху 17-метров (55 фута</p>

	<p>и 9 инча) постамент). Горящото сърце на Данко е вградено в Монумента на Пресвета Богородица.</p> <p>Тя се намира на южният хълм над града. С внушителните си размери, и доброто си разположение тя се вижда от почти всяка точка на Хасково, а притегателното му излъчване се допълва от изградения през 2004 г. вътре в основата му параклис Рождество Богородично, за чийто вход не се заплаща. Иконописец в параклиса е Тодор Мичев.</p> <p>Съвсем близо до монумента се намира и 30-метровата камбанария на Хасково, която беше открита през 2010 г. До върха на Камбанарията в Хасково водят 135 стъпала. Тя е една от най-високите на Балканския полуостров.</p> <p>На 20-ти юли 2012 година, на Илинден, с тържествена церемония в град Хасково бе открит най-високият пилон с националния флаг в България!</p>
<p>Любопитни факти</p>	<p>Знаете ли, че...</p> <p>...Монумент Богородица не е вписан в Световните рекорди със цялата си височина – частта от ореола над главата на статуята на Пресвета Дева Мария (1 м и 80 см) не е призната от Гинес.</p> <p>...жената, която от самото начало до днес се грижи за Монумент Богородица, се казва Мария.</p>
<p>Статут на паметника на културата</p>	<p>През 2005 г. е вписан в книгата Световните рекорди на Гинес. Участва също в списъка на Стоте национални обекта</p>
<p>Комуникация с други обекти</p>	<p>Други обекти:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Църква Успение на Пресвета Богородица, Хасково • Църква Св. Архангели Михаил и Гавраил, Хасково • Църква Свети Димитър, Хасково • Арменската църква Сурп Степаннос (Свети Стефан), Хасково • Параклис „Свето Възнесение Господне” – парк Ямача, Хасково • Църква "Успение на Пресвета Богородица" и останки от Узунджовския Панаир
<p>Обща оценка на физическото състояние</p>	<p>Перфектна поддръжка, с ежегодни козметични ремонти на монумента и камбанарията и подобряване на околното пространство.</p> <p>Монументът и околните пространства са с денонощна жива охрана.</p>
<p>Достъпност (транспортни и комуникационни)</p>	<p>Пътят към обекта е подходящ за всякакви превозни средства, а зад самия монумент, до камбанарията се намира и неговият безплатен паркинг, който побира 2 автобуса и 10-на автомобили.</p>

услуги)	
Работно време	Всеки ден: декември, януари, февруари - 08.30 ч. – 18.00 ч.; март, април, май, септември, октомври - 08.30 ч. – 20.00 ч.; юни, юли, август: 08.30 ч. – 21.30 ч.; От откриването и през 2003 г. няма нито един почивен ден.
Интернет сайт	http://www.virginmary.bg/ , http://bogoroditsa.bg/
Контакти	Хасково Тел. 038 603 300
Събития	71. Тържества по случай Деня на Хасково 01-08. септември – концерти, изложби, панаир на Ямача, картинг състезания, дрифтове, парад на ретро автомобили и др. 72. Мото събор град Хасково

73. Крепостта Марса в квартал Хисаря

Име	Крепостта Марса в квартал Хисаря
Местоположение	кв. Хисаря на 0.96 км южно по права линия от центъра на гр. Хасково
Време на основаване	9 век
Хронология	Неолит, халколит, енеолит, бронзова, желязна епоха, Античност и средновековие
Историческа справка и описание на обектите	<p>Средновековната крепост Марса в кв. Хисаря е една от тайните завещани от нашите предци , проучвана от 1958 до 1966 година, но следите тук водят и към по древни обитатели .</p> <p>Първият досег на хора в пределите на града е VI-то хил. пр.н.е., средата на новокаменната епоха. Те са част от пратракийския етнос. Друг интересен факт е откриването на фосили, съхранявани в местния исторически музей, които доказват, че преди 160 милиона години районът около Хасково е бил дъно на море.</p> <p>Към края на II хилядолетие населението се разселва , а селището опустява (бива разрушено) .</p> <p>Животът в близост до крепостта е възобновен през I хил. пр . н . е., когато прародителите на траките изграждат свое селище на площ 5 – 6 дка в местността Хисаря от края на бронзовата и ранножелязната епоха. В селището са открити фрагменти от глинени съдове и питус с извършено в</p>

него погребение . През втората половина на I хил. пр . н . е. хората изоставят селището и се настаняват на вр. Ямача .

Влиянието на **древна Гърция** върху живота в Хасковския край идва пряко по р. Марица. През 360 г пр.н.е. тракийското Одриско царство е разкъсано на три части и пада под **властта на Филип II Македонски** и по-късно **Александър Велики**. Свободолюбивите и храбри траки обаче се вдигали два пъти на бунт и накрая се освобождават.

В началото на III в. пр.н.е. цяла **Тракия е завладяна от келтите**, но до римската експанзия през I в. запазва своя самобитен характер. През 8-ми век **славяните** строят на същото място крепост. Тя е заемала малка площ, приблизително 4 дка. След създаването на **Българската държава** пръв присъединил областта **хан Крум**. Марса и Макри ливада (дн. Узунджово) са се предали без бой. По времето на **Омуртаг** крепостта Марса и 5-6 други крепости в околността станали погранични гарнизонни центрове и попадали ту в ромейски, ту в български ръце.

По трайно крепостта е останала в пределите на България при цар **Симеон Велики** и тогава е благоустроена. Тя се превръща във вътрешен град, около 13 дка, а е изграден и външен такъв. При археологически разкопки в крепостта са открити 108 гроба с богати накити от 12-14 век, но пластове са разбъркани. Само малка ивица край северния ръб на склона е останала незасегната от гробовете. Външната крепост била с дебелина на стените от север 1.6 м. и от изток 2.6 м . Само част от южната стена минава на 4-5 метра навътре от края на склона. Оттук е минавал пътят до входа на крепостта, който е на най-недостъпната страна на хълма. Тази естествена защита е подсилена с две кули. Още две трапецовидни кули има при югоизточния и североизточния ъгъл. Градът заприличал на старобългарско селище с продължение и извън стените, обща площ 30 дка. и 1000 души население . Във вътрешния град живеели по-заможни занаятчии , търговци и стратега . Във външният град живеели земеделци и скотовъдци както и малък гарнизон. Оформен е вътрешен и външен град. Върху развалините на крепостта са намерени останки от жилища на вероятно номадско племе.

По времето на цар Петър крепостта отново попада в ромейски ръце заедно с голяма част от южна България. При управлението на цар Самуил и поради отдалечеността си от новата столица Охрид , градът губи своята важност. Тя е една от първите, които изпитват ударите на възобновилата се при император Василий II Българоубиец византийска експанзия. Плячкосван многократно от ромеи и печенеги той е опожарен и изоставен от населението си .

Населението се измества от другата страна на реката.

	<p>Едно от най-забележителните исторически събития от времето на Втората българска държава (1187–1396) през XIII в., свързано с Хасково и района, е прочутата Клокотнишка битка (1230).</p> <p>От XII до края на XIV в. крепостта в местността Хисаря и старият град са превърнати в некропол. Богатите гробни находки са доказателство, че в този период средновековното хасковско селище отново изживява възход. Хасковският край е една от българските покрайнини на юг от Балкана, които първи изпитват ужаса на османските нашествия през 30–40-те години на XIV в. За българското население от Хасковския край настават дни на изпитания. Израз на стремежа за запазване на народностната воля и дух са дръзките прояви на хайдушките дружини в региона, раждат се легендите за славни хайдути като Ангел войвода, Кралю войвода, Капитан Петко войвода и др.</p> <p>Предполага се, че турците са преименували някогашния град Марса веднага след завладяването му в края на XIV век.</p> <p>Османските завоеватели обявяват средновековното хасковско селище Марса за хас (феодално владение, раздавано на управляващите турци). Постепенно в града идва население от околните села и Родопите и се формират нови български махали.</p>
<p>Любопитни факти</p>	<p>Според някои изследователи първото име на селището е Ак-пънар – „Чист град“ или „Бял извор“, но липсват категорични доказателства. През 1792 г. йеросхимонах Спиридон за пръв път споменава в писмен документ името на града – Марса. В своята “История во кратце о болгарском народе словенском” той разказва за турските набези в Тракия през втората половина на 14 век. Сред завладените селища са и Дълго поле и Марса , “сиреч Узунджово и Хаскъой”- уточнява монаха. Турското име “Хаскъой”, с което града е известен в периода на робството, означава в превод “Владетелско село”. Любопитно е, че пак тогава видния наш възрожденец и борец за чистотата на българския език Иван Богоров превежда турското название “Хаскъой” като “Чисто село”. То обаче не успява да се наложи като име на града, въпреки че в някои вестници от онова време Хасково е наречено със странното словосъчетание “Чистоград Узунджовский” или само “Чистоград”. По всяка вероятност тогавашните журналисти са имали предвид местно предание за най-старото наименование на Хасково. В съвременното си звучене името на града, Хасково за пръв път се употребява във възрожденската книжнината от средата на XIX век.</p>
<p>Статут на паметника културата</p>	<p>на на Крепостта е обявена за паметник на културата от Национална значение (ДВ бр. 67/1968 г.)</p>

Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> ○ Лесен достъп до крепостта има през парка зад Монуента на Богородица след 15 мин. пешеходна разходка. ○ Крепостта има пряка видимост към крепостите при с. Текето и с. Татарево. ○ Общо 94 крепости в Хасковска област
Обща оценка на физическото състояние	Времето и хората са унищожили съществуващите тук останки от сгради и оставили до началото на разкопките на крепостта са запазени само заровените в земята незначителна част от сгради и крепостни стени. Теренът дълги години е обработван от земеделци и сондиран от иманяри. Камъните и тухлите са използвани за строежи от незаконно настанилите се заселници върху крепостта в края на 40-те години на ХХ век. Хълмът в продължение на години е служил за каменна кариера, която отнесла западната част на крепостта. В последствие ваденето на камъни от крепостната стена станало лесно и те в продължение на няколко десетилетия (даже и след археологическите проучвания) снабдявали нововъзникналия квартал наоколо с материал за строежи.
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Крепостта граничи с кв. Хисаря и дори самият квартал, както и водонапорната кула са изградени в нея. Неограничени места за паркиране, несоциализирана. През 2012 г. по проект финансиран от ТГС България-Турция бе поставена информационна табела. Възможно е достигането до самата крепост с автомобил по бул. „Освобождение“ или пеш от паметника на Богородица зад парк Ямача.
Работно време	няма
Интернет сайт	http://www.haskovo.com/bg/page_261_29.html
Контакти	6300 гр. Хасково, ТИЦ Община Хасково България Тел. 038 666 444
Наличието на места за хранене и настаняване	Всички разположени на територията на града. Най-близко се намират хотел „Петро“ и ресторант „Каменец“

74. Църква "Успение на Пресвета Богородица" и останки от Узунджовския Панаир

Име	Църква "Успение на Пресвета Богородица" и останки от Узунджовския Панаир
Местоположение	с. Узунджово, общ. Хасково
Време на основаване	1593 г. – църква

	1489 – първи писмени сведения за панаира
Хронология	Сведения от античността, Средновековен, Османски период, Ново време
Историческа справка и описание на обектите	<p>"Успение на Пресвета Богородица" е най-голямата селска църква в България. Тя по удивителен начин съчетава в себе си елементи от християнството и исляма. След идването на прабългарите и създаването на славянобъл-гарската държава и след приемане на християнството, легендата говори, че на мястото на този храм е била изградена църквата "Св. Богородица".</p> <p>През XIV. век турците започнали да нахлуват на Балканския полуостров и както се случва при всяка война, през 1413 г. разрушили Вирово и храма му. На всеки 28 август, Успение Богородично по стар стил, избягалите семейства са се събирали тук, на мястото на разрушения християнски храм и са празнували Голямата Богородица. Традиция при всеки църковен събор е било да има и пазар. Донасяли са земеделски произведения и са ги разменяли "натурално" или с пари.</p> <p>Построена като християнски храм първоначално, впоследствие унищожена от Османската империя, през 1593 г. на нейно място отново по заповед на империята е издигната джамия – част от огромен, приличащ според летописците на крепост керван сарай, чийто централен вход е запазен и до днес.</p> <p><i>Високият и ниският говор се чуват в храма с почти еднаква сила. В Рилския манастир това се постига с гърнета, умишлено зазидани в четирите ъгъла на храма, с видим отвор на устието на всяко едно. В узунджовската църква акустиката се постига чрез специфичната форма на свода и стените, наподобяващи камбана, и от разпределението на прозорците.</i></p> <p>Направените проучвания свързват строителството с майстор Лалю, заради многото изрисувани лалета в различните места на храма. В ислямската култура лалето е символ на Аллах и чрез него художниците изразяват обичта си към Всевишния. На куполът на джамията, освен полумесец и звезда, е имало и разцъфнало лале, тичинките на което се преплитали в кръстен знак. През 1906 год. когато джамията е превърната в църква, тази масивна конструкция от позлатена мед е свалена и в момента се намира в музея в град Хасково. По един иносказателен начин храмът съвместява в себе си символите на трите основни религии, за да ни припомня че вярата винаги е една, но се проявява чрез различни изразни средства.</p> <p>Как са стигнали до извода, че строителят е българин? През 1906 г.,</p>

когато посолството на Турция в България върнало имота на страната и започнало преустройството на джамията в църква, строителите се изправили пред изненада. За да направят олтара, те очаквали, че продължително ще разбиват масивния камък от 1,40 м, който изгражда външните стени на храма, но се оказало, че част от източната стена е направена от лесния за разбиване кирпич и само е замаскирана с тънки парчета камък. С камъните от минарето е бил пристроен олтар до източната стена на храма. Реставрацията е възложена на майстор Вангел от село Дебър.

През 2007 г. храмът е възстановен основно от Община Хасково. Основната реконструкция започва година по-рано, под ръководството на скулптура Петьо Александров (1950-15.07.2013), автор на статуята на Пресвета Дева Мария с Младенеца в Хасково.

Църквата заживява своя нов живот, и е отворена за бъдещите туристи и посетители, се казва в туристическата беседа, подготвена от починалият наскоро клисар в узунджовския храм Тенчо Тенев, един от най-добрите екскурзоводи в областта. Реставрираната църква бе осветена на 9 септември 2007 г. с 5-часов ритуал от Пловдивския митрополит Николай. По канон бяха вградени мощи на светци - на Св. Кирик и Юлита.

По божията повеля в следващите два месеца църквата обслужи три обрета – свети тайнства, хронологично следващи хода на човешкото битие – още първата неделя – първо храмово венчание, месец по-късно първото кръщение и на втория месец първото опело на починал родолюбец от селото.

При реставрацията са открити два средновековни надписа на арабски език. Единият от тях гласи: „...Височайши /благословени/, Комуто сме задължени /комуто се подчиняваме/, Щастливи защитнико. Нека благодетелният /добродетелният, добрият/ съветник Да бъде указващ пътя. Сърцето търси ненадейно Създателя /Твореца, Бога/.”

Обновени са всички икони и стенописи. Тревненският майстор Уста Дарин Божков резбова нов иконостас, който с размерите си се нарежда сред трите най-внушителни в страната. Азбуката, създадена от българите да пренесе в нови земи Божието слово, е представена в иконостаса като глаголичната клетва

На седем прозореца са поставени изящни витражи, изобразяващи сцени от живота на Божията майка, с автор Михо Михов.

Реставрацията на иконите и изработването на нови е дело на Тодор Мирчев. Стенописите на купола са реставрирани от доц. Миглена Прашкова, доц. Мариета Конова, Светла Граданска, Стефко Аянски и

Сава Костадинов. Освещаването на изцяло подновената и реставрирана църква „Успение Богородично“ става през 09.09.2007 год. от Н.В.Пр. Митрополит Николай.

Узунджовският панаир

Узунджовско тържище - Първи сведения - през 1489 г. в Анхиалски надпис (Поморие), където мето на селището се споменава в регистъра на тържищата продаващи анхиалска сол.

Причини за възникването: стратегическото му разположение на средата между Пловдив и Одрин, Ниш и Истанбул, пресичането на р. Марица с две главни европейски пътни артерии.

Възход на панаира - През 1593 година великият везир **Синан паша**, според австрийския историк Йозеф фон Хамер, **отпуснал 30 хиляди гроша от хазната за построяване на най-големия панаир в пределите на Османската империя**, който се свиквал **ежегодно за 40 дни в края на лятото и събирал около 100 хиляди души.**

Характерни сгради на панаира:

1. **Кервансарай** (тур. дворец за кервани) за **2 000 човека, на 2 етажа с 350 стаи с обща тераса, 80 огнища и обори за над 1000 коня** - един от най-хубавите архитектурни паметници от тази епоха.
2. **Безистен**
3. **Множество търговските ханове**, най-известния - виенския „Белчин хан“.
4. **Имарет** (приют)
5. **Два хамама** (бани)
6. **686 дюкяна** - 452 за вносни стоки, 206 за търговия с местни стоки и 28 за смесени.
7. **Джамия** - днес християнски храм "Успение богородично".
8. **Мраморен водоскок**, **захранван от река Хан-дере заедно с хамамите.**
9. **Часовникова кула** - с четири големи циферблата с арабски цифри, строена през 17 век.

Търговците и занаятчиите от всеки град или област имали свои местни чаршии (улици), отделно от тях били пазарите за добитък и роби. Главната чаршия била затворена в двата края със железни врати - сутрин се отваряли, а вечер се затваряли. Спазвал се образцов ред и чистота.

Освен търговците от пределите на Османската империя между отделните държави участници на панаира се разгоряла конкурентна борба.

Търговски представители на панаира и стокооборот:

1. **Австрия - най-големият представител – 50 % от стокооборота с 400 вида стоки;**
2. **Англия– 14 % от стокооборота с превес на колониални стоки и оръжие;**
3. **Саксонци и баварци – 14 %**
4. **Франция – 5%**
5. **Швейцария – 5%**
6. **Османската империя – 5%**
7. **Русия, Сърбия, Гърция и страни от Африка и Мала Азия – 7%**

Търгувани стоки – храна, вино, животни, фуражи, кибрит, лампи, железни и текстилни изделия, инструменти и сечива, кожи, мебели, порцелан и стъклария, бижутерия, часовници, колониални стоки: кафе, черен пипер, фармацевтични и химически препарати, **пашкули, килими, медна руда, тютюн и розово масло - първо място по износ на стоки**, книги, оръжие, роби и др.

Транспорт - ставал по море, чрез т.н. „левантийска търговия“ от Бяло море по река Марица със салове и малки кораби и по суша чрез **кербани теглени от волове, коне и дори камили.**

Данъци - „бач“ – пазарна такса, „гюмрук“ - сухопътно мито, плащано от всички търговци, превозващи стока по суша, вкл. българските.

В края на 40-те години на 19 век **Г.С.Раковски** спечелил откупуването на гюмука. Много видни българи като **Васил Левски, Христо Г. Данов и Драган Манчов, Найден Геров, П.Р. Славейков, Константин Фотинов, Христо и Евлоги Георгиеви, Добри Чинтулов и Хаджи Димитър** са идвали на Узунджовския панаир по свои дела. Панаира бил духовно средище – най-голямото тържище за български книги и учебници и спазаряване на даскали за новата учебна година. **Христо Г. Данов и Драган Манчов** печатали книгите си в Цариград, по пътя насам ги подвързвали. На панаира в Узунджово ги купували на едро търговци от славянските земи, а цели кербани потегляли с книги и учебници за Македония.

Васил Левски Апостола също посещава панаира за покупка на оръжие.

През 1860 г. 1500 души, търговци на панаира от всички български краища подписват прошение до султана с искане за независима българска църква.

Всяка есен тук се събирали спомоществатели и училищни

	<p>настоятели от всички български земи. На панаира те се спазарявали и намирали учители за новата учебна година.</p> <p>През 1841 год. френският учен Ами Буе пише за панаира: „В равнината Узунджава става един от най-големите панаири в Тракия. Той е през лятото и понякога там има до 100 000 души. Узунджово е паланка (градски тип пазарно селище, без административни функции) от 2 000 души, която се намира на еднакво разстояние от Дунава, Бяло и Черно море. Улиците са препълнени с множество дървени бараки. Театри под открито небе, фокусници, зъбовадачи, менажери Обаче самият панаир се отличава от панаирите в европейските страни. Никаква обществена сила, никаква полиция не се вижда, а владее голям ред. Гърци и българи, молдовани и власи, турци и перси, руси и австрийци, евреи и християни са събрани тук и живееха в пълно съгласие, въодушевени само от желанието да направят по-добри сделки и да спечелят пари. Аз бях поразен от блясъка на някои търговци. ... Не се усеща дори и неприятна миризма – толкова много всеки се грижеше за честотата около дюкяна си от страх да не отблъсне купувачите с неприятни впечатления.”</p> <p>Поради феодални размирици и нашествията на кърджалиите, Узунджовският панаир е бил прекъсван на няколко пъти. За последен път се е състоял през 1876 година.</p>
История на намесите	<p>В началото на 20 в. Турция връща имота на България и тогава започва преустройството на джамията в църква.</p> <p>През 2007 г. храмът е възстановен основно от Община Хасково.</p>
Любопитни факти	<p>Знаете ли, че...</p> <p>... Узунджовската църква е най-голямата селска църква в България.</p> <p>...иконостаът на Узунджовската църква е единствения в България (а и в света), в който има надписи на глаголица и е един от трите най-големи дървени иконостаса в България.</p> <p>... Узунджовският панаир е бил най-големият панаир в пределите на Османската империя.</p>
Статут на паметника на културата	<p>Мястото на Узунджовския панаир от XVI-XIX в. и площада пред църквата "Успение на Пресвета Богородица" в с. Узунджово е обявена за паметник на културата от Национална значение (ДВ бр. 87/1979 г.)</p> <p>В момента храма е общинска собственост и след реставрирането му се стопанисва успешно от общината.</p>
Комуникация с други обекти	<p>Други обекти:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Църква Успение на Пресвета Богородица, Хасково

	<ol style="list-style-type: none"> 2. Църква Св. Архангели Михаил и Гавраил, Хасково 3. Арменската църква Сурп Степаннос (Свети Стефан), Хасково 4. Монумент на Света Богородица и Камбанария 5. Аязмо и параклис „Света Анна” – село Тракиец, община Хасково 6. Тюрбето на Осман баба, с. Текето, община Хасково
Обща оценка на физическото състояние	Църквата е реставрирана и консервирана през 2007 г. Предлага се екскурзоводска беседа срещу дарение по преценка на посетителите само на български език.
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Обекта се намира в центъра на селото добре социализирана с подходящ подход и десетки информационни табели по всички главни пътни артерии в Хасковска област и в самият град Хасково.
Работно време	Всеки ден: 09.00 - 21:00 часа От откриването и през 2007 г. няма нито един почивен ден.
Интернет сайт	http://www.haskovo.com/bg/church/
Контакти	6350 село Узунджово Община Хасково България

75. Тракийска гробница и Музеен център "Тракийско изкуство в Източните Родопи" – с. Александрово

Име	Александровската гробница с интегриран Музеен център "Тракийско изкуство в Източните Родопи"
Местоположение	с. Александрово, Община Хасково
Време на основаване	Датира от IV в. пр. Хр. и е един от най-ярките паметници на тракийската култура.
Хронология	И двата са били през античността.
Историческа справка и описание на обектите	Височината на могилния насип е около 15 м, а диаметърът му надхвърля 70 м. Входът, чиято фасада е разрушена още в античността, се намира на изток. Гробницата има коридор, дълъг 15 м, а входът ѝ е от изток. По коридора се стига до правоъгълна камера с размери 1,92x1,5 м. Покривната ѝ конструкция е с форма на трапец. След нея следва кръгла камера с диаметър 3,30 м и височина 3,40 м. Тя е по-просторна от Казанлъшката гробница и от тази в Мезек. Сводът ѝ има камбановидна форма и започва още от пода. Стените и са разделени на 16 хоризонтални пояса от пода до върха на купола,

	<p>завършващ с хоризонтален блок. Живописта обхваща изцяло кръглата и правоъгълната камери и малка част от коридора. В горния фриз са изобразени ловни сцени (лов на глигани и на елени), а в долния — пир. Шестте пояса от богати стенописи, украсяващи кръглата камера на гробницата, освен със своето изящество и реализъм, се свързват и с това, че в единия от тях е направено едно от най-интригуващите и загадъчни открития в гробницата. Това е украсеният в червено монохромен пояс, където се вижда врязано с остър предмет изображение на млад мъж в профил наляво.</p> <p>Постройката е играла ролята на хероон (храм-мавзолей). Впечатляващи са фигурите на конете и детайлно представената амуниция, която според цветовете е от златни, сребърни и бронзови приложения. Разположението им по ремъците, седлата и гърдите има важно значение за тълкуването на вече познати комплекти. Върху главите на конете са изобразени украси с форма на лабрис.</p> <p>Новопостроеният Музеен център „Тракийско изкуство в Източните Родопи“ е с обща площ от 834 кв.м. и е разположен в непосредствена близост до могилата с оригиналната гробница. В едната част е обособен модерен научно-изследователски център с лаборатории, оборудвани с най-съвременна техника за реставрация и консервация.</p> <p>Централно място в експозицията на Музеен център „Тракийско изкуство в Източните Родопи“ заема копието на Александровската гробница. Прецизно, в мащаб 1:1, са пресъздадени елементите на архитектурата и стенописите в гробницата.</p> <p>Сред най-ярките експонати в музея в Александрово са откритите в северната част на Сакар планина 98 златни приложения (4500-4000 г. пр. Хр.). Заедно със златните накити от Варненския некропол и огърлицата от с. Хотница те са най-старото обработено злато в света.</p>
<p>История на проучванията</p>	<p>Александровската гробница е открита през 2000 г. от прочутия археолог Георги Китов (1943-2008 г.) при разкопки на могилата Рошавата чука, разположена в западните покрайнини на село Александрово, на около 20 км източно от град Хасково. Построяването на Музеен център "Тракийско изкуство в Източните Родопи" е извършено по Програмата на японското правителство за безвъзмездна помощ в областта на културата на стойност близо 3 милиона долара.</p>
<p>Любопитни факти</p>	<p>Знаете ли, че Александровската гробница е включена в Енциклопедия „БРИТАНИКА“</p>

Статут на паметника на културата	Паметник на културата от национално значение
Комуникация с други обекти	1.Светилището на нимфите и Афродита край с. Каснаково 2.Тракийски култов комплекс край с. Ангел войвода 3.Тракийското светилище Глухите камъни 4.Тракийски скални гробници около с. Пчелари 5.Тракийски култов комплекс, с. Долно Черковище
Обща оценка на физическото състояние	Гробницата е проучена, реставрирана и консервирана, но поради опасност от увреждане на стенописите не е отворена за свободни посещения.
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Обекта граничи с главния път от Хасково към Симеоновград. Добре социализирана .
Контакти	6351 село Александрово Тел. 038 666 444 Мобилен: 0884 522 304

76. Асеновата крепост, с. Клокотница, обл. Хасково

Име	<i>Асеновата крепост, с. Клокотница</i>
Местоположение	Община Хасково, гр. Хасково, ул. Панорама
Време на основаване	Късна античност
Хронология	Средновековие
Историческа справка и описание на обектите	<p>Макар тя да не е запазена като тази до Асеновград, следи от нея личат и до днес, но е проучвана много отдавна. Издига се на един открояващ се хълм точно при заключването на двата притока на реките, т.е. мястото където се смята, че се е състояла битката. Тази Асенова крепост не е толкова висока - кота 287 м. надморска височина, но терена е труден. Отстрани личат смътно средновековни зидове, а под тях ями, а и много човешки кости.</p> <p>Късноантичната и средновековна Асенова крепост се намира на 2.13 km югозападно по права линия от центъра на с.Клокотница. Построена е на самостоятелно възвишение между реките Клокотница и Гидиклийска. От трите страни крепостта е защитена от стръмните брегове на двете реки. Откъм югозапад има седловина, която напълно изолира крепостта и я прави недостъпна. Тази естествена защитеност на височината е подсилена от два реда крепостни стени. В</p>

Programme co-funded by the
EUROPEAN UNION

Alliance for regional and civil initiatives (ARCI) –
Haskovo branch

	югозападния край на самия връх личат зарити крепостни стени, изградени от ломен камък, споен с бял хоросан. На около 15 m под върха, в югоизточната страна на хълма, лежи съборен участък от крепостната стена, с дължина от 5 m и височина 1 m. Открити са части от още една стена в северозападния край от подножието на хълма, градена от ломен камък, споен с бял хоросан.
Любопитни факти	<p>Подвигът на Иван Асен II – „Битката при Клокотница 1230 г.”</p> <p>Битката при Клокотница: В ранните часове на 22 март (9 март по стар стил) (денят на св. 40 мъченици) двете враждуващи армии се срещат край река Клокотница на 10 км западно от Хасково. За да окрили по-малобройната си войска от българи и «... малка помощ от <u>скитите</u> (кумани), която не наброявала [дори] хиляди...», Иван Асен II заповядва пергамент с нарушения мирен договор да бъде набучен на копие, което да предвожда в боя българските войски. В последвалата битка българският цар проявява хитрост и отлична военна тактика, обръщайки в бягство ромеите и франкските рицари – наемници и заклещвайки ги между реките Клокотница и Марица. „Теодор Комнин бил решително разгромен от българите и скитите (куманите). Бил пленен от враговете, той и мнозина от роднините му, от висшите длъжностни лица и знатните, заедно с всичките им вещи“. (Сведенията на Георги Акрополит за развитието на сражението)</p> <p>Според една легенда ранените български войни са лекувани край днешните Хасковски минерални бани. Част от местния фолклор е и големият събор “Банско одуше”, за който се говори, че се провежда от векове в памет на загиналите в битката при Клокотница.</p>
Статут на паметника на културата	Крепостта е обявена за паметник на културата от Национална значение
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> • с. Горно Брястово • м. „Римска крепост”
Обща оценка на физическото състояние	Крепостта е затрупана под дебел слой пръст и обрасла с растителност. В подножието на крепостта има информационна табела. На съседния хълм инициативен комитет е изградил паметник (висок мраморен блок с изписана информация в памет на великото дело на българския цар) на Иван Асен, който се вижда от магистралния път.
Достъпност (транспортни и комуникационни)	Достъпът е възможен само с по-високо проходима автомобил или пеш. Паркирането става на огромни поляни край черния път и около реката,

услуги)	като при тези условия пространството има неограничен капацитет.
Контакти	Тел. 038 603 300

77. Драматичен и куклен театър „Иван Димов”, Хасково

Име	Драматичен и куклен театър „Иван Димов”
Местоположение	гр. Хасково ул. "Отец Паисий" №40
Време на основаване	1926 г.
Хронология	Професионална театрална дейност в Хасково съществува от 1921 год. Сградата на театъра е построена през 1926 год. Носи името на един от най-добрите драматични и киноактьори у нас – Иван Димов, който е бил актьор и режисьор в града.
Историческа справка и описание на обектите	Театър „Иван Димов” е построен през 1926 г. , благодарение на дарения от граждани и средства, отпуснати от общината. Сградата разполага с две зали: голяма зала с 350, и малка — със 100 места. През 2004 г. е направен основен ремонт по проект на арх. Янчо Апостолов, финансиран по Красива България и от Община Хасково, който превръща ДКТ “Иван Димов” в един от най- красивите и съвременни театри в страната. Запазена е архитектурата от годините на построяването, изцяло е подменена сценичната механизация, водопроводната и електрическа система. От обединението на двата театъра в годините са спечелени множество награди от различни фестивали и конкурси, включително награди Аскеер и Икар.
Любопитни факти	Първото театрално представление е играно в Хасково през 1879 година. Пребиваващият в града актьор Антон Попов, който е сред създателите на Народния театър, поставя на училищна сцена пиесата на Константин Величков "Невянка и Светослав".
Статут на паметника на културата	Паметник на културата от местно значение
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> • Художествена галерия Хасково • РИМ Хасково • Къща на проф. Стоян Михайлов
Обща оценка на физическото състояние	По мнение на специалисти обновената сграда на хасковския театър е една от най - красивите в страната.
Достъпност	Идеален център до реката

(транспортни и комуникационни услуги)	
Контакти	Тел. тел. 038 624 636
Събития	78. Театрален фестивал град Хасково

79. Регионален Историческия музей Хасково

Име	Регионален Историческия музей, менхир в парка до музея
Местоположение	гр. Хасково пл.Свобода №19
Време на основаване	1927 г.
Хронология	1951 г.. се поставя началото на държавен музей с един отдел – “Революционно работническо движение”
Историческа справка и описание на обектите	<p>През февруари 1952 г. се поставя началото на държавен музей с един отдел – “Революционно работническо движение”. През 1957 г. е създаден отдел “Археология” с първи уредник Димчо Аладжов. Първите сондажи и разкопки са в Хасково през лятото на 1958 г. в местността “Хисаря”. До 1962 г. последователно са разкрити всички отдели на Окръжния исторически музей. До 1975 г. музеят се помещава в Кирковото училище на ул. “Цар Освободител”. В началото на 70-те години на ХХ в. музейните специалисти подготвят и откриват няколко постоянни експозиции: “Градски бит в Хасково след Освобождението до края на ХХ в.” в Паскалева къща /1971 г./; “Домашните занятия в Хасковски окръг” в Шишманова къща /1973 г./; “Църковното изкуство през Възраждането” в храм “Св Св. Кирил и Методий” /1975 г./; “Хасковският затвор 1923-1944 г.” в сградата на затвора /1975 г./ и “Живот и дело на проф.д-р Асен Златаров” в Кирковото училище /1975 г./</p> <p>През 1975 г. е открита нова сграда, оборудвана с кабинети, фондохранилища и експозиционна площ. През 1982 г. са открити новите експозиции на Окръжния исторически музей – “Археология”, “Етнография”, “Възраждане и национално-освободителни борби” и “Революционно работническо движение”, които привличат много посетители – граждани и гости на Хасково.</p> <p>Регионалният исторически музей в Хасково съхранява над 120 хиляди движими паметници на културно-историческото наследство, много от които имат изключителна стойност. Сред най-интересните експонати са</p>

	две от рядко срещаните в България чаши „Троянски тип”, датирани от I в. пр. Хр., едната от които е и символ на музея. Тук може да бъде видяна и изключително ценна колекция от антични и средновековни монети, наброяващи повече от 22 000 броя. Музеят притежава една от най-добрите етнографски сбирки. Фондовете на отдела разполагат с близо 15 000 единици.
Любопитни факти	Началото на музейното дело в Хасково е поставено през 1927 г. с основаването на Археологически комитет. Осем години по-късно, през 1935 г., комитетът е преустроен в Археологическо дружество. Отдел Археология при Регионалния исторически музей - Хасково е създаден през 1957 г. Пръв негов уредник е Димчо Аладжов.
Статут на паметника на културата	Справка в МК http://mc.government.bg/ или в НИНКН http://ninkn.bg/
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> • Църква Успение на Света Богородица, Узунджово • Тракийска гробница, Александрово • Художествена галерия Хасково • Театъра
Обща оценка на физическото състояние	Отворени за посещение са само отделите Етнография и Възраждане
Достъпност (транспортни комуникационни услуги)	Идеален център на площада Екскурзоводска беседа в етнографската експозиционна зала - до 20 човека около 30 мин.
Контакти	Регионален исторически музей - Хасково Телефон: 038 624501
Събития	80. Европейска нощ на музеите 18 май 81. Пеперуда за дъжд

82. Галерия Форум, Хасково

Име	Галерия Форум, Хасково
Местоположение	гр. Хасково ул. "Отец Паисий" № 40А
Време на основаване	05.09.2007
Хронология	Нова история
Историческа справка	Галерия „Форум” е създадена от община Хасково и функционира като

и описание на обектите	галерия за съвременно изобразително изкуство от 05.09.2007 г. Фасадата на новата сграда е антична, с триъгълен фронтон, йонийски колони и хармонира с тази на театъра. В приземния етаж се намира офисът на дружеството на хасковските художници и постоянен базар на техни произведения. На партерния етаж се организират самостоятелни и общи изложби на художници от града, страната и чужбина. Тук са излагани творби на автори като Вежди Рашидов, Георги Трифонов, Любен Диманов, Жорж Папазов, Христо Явашев - Кристо, Светлин Русев, Николай Янакиев, Владимир Чукич. Изложбите в галерия „Форум“ се сменят през около 20 дни. Организатор на инициативния комитет и подписката за създаването и е нейният първи Директор е художникът Владимир Запрянов. Директор в настоящия момент е Татяна Форева, а уредник – Донка Паскова .
Любопитни факти	Създадена е с подписка от хасковските художници за да може изложбите на съвременните творци да бъдат представяни на главната улица и достъпни до по-широка публика.
Статут на паметника на културата	Справка в МК http://mc.government.bg/ или в НИНКН http://ninkn.bg/
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> • Църква Успение на Света Богородица, Узунджово • РИМ Хасково • Тракийска гробница, Александрово • Художествена галерия Хасково • Театъра
Обща оценка на физическото състояние	Красива сграда разположена като малко копие на театъра в парк „Версай“
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Безплатно посещение и перфектно обслужване от уредниците на галерията. Капацитет до 20 човека на етаж.
Контакти	ул. Паисий Хилендарски № 40А
Събития	83. „Хасково джаз фест“

84. Градска Художествена Галерия "АТАНАС ШАРЕНКОВ", Хасково

Име	Градска Художествена Галерия "АТАНАС ШАРЕНКОВ" Хасково
Местоположение	гр. Хасково

	ул."Епископ Софроний" №1
Време на основаване	1962 година
Хронология	Най-нова история
Историческа справка и описание на обектите	<p>Художествена галерия - Хасково е основана през 1962 година, като част от Историческия музей – отдел „Художествен“. Когато музеят се премества в новата си сграда, в старата остава само прекрасната колекция българско изобразително изкуство. Първоначално тя се помещава в бившето кино "Септември", а фондът и се състои от около 550 творби, предимно на местните художници Димитър Иванов - Лицо, Петър Толчев и др. През 1989 г. галерията е отделена като самостоятелен културен институт. През 1998 г. галерията се премества в ново – реставрираните сгради, паметници на културата от началото на миналия век, на ул."Епископ Софроний" №1, където се намира и до днес, а от 2006 г. отново е отдел „Художествен“ на музея. В момента фондът разполага с 1500 творби, живопис, графика и скулптура на художници от различни поколения.</p> <p>От 1997 год. до 2012 г. към Художествена галерия - Хасково съществуваше и изложбена зала "Димитър Иванов - Лицо", намираща се в малкия бизнес център. Там се уреждаха временни, общи и самостоятелни изложби на художници от Хасково и гостуващи от други градове на страната.</p>
Любопитни факти	Към ХГ "Атанас Шаренков" е и галерия "ФОРУМ" на ул. "Отец Паиций" 40 А
Статут на паметника на културата	Справка в МК http://mc.government.bg/ или в НИНКН http://ninkn.bg/
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> • Тракийска гробница, Александрово • Художествена галерия Хасково • Театъра
Обща оценка на физическото състояние	Добре подредени зали и приятен двор за отмора. Отворена за посещение срещу заявка. Капацитет 50 човека, обслужване срещу заявка.
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Асфалтов път , подходящ за пешеходен туризъм и за посещение с автомобил .
Контакти	Телефон: 038 622 901
Събития	85. Музикални дни „Професор Недялка Симеонова”,

86. Възрожденска архитектура, Хасково

Име	Възрожденски къщи, Хасково
Местоположение	гр. Хасково концентрация на възрожденски къщи има в кв. "Любен Каравелов"
Време на основаване	19 в.
Хронология	Възраждане
Историческа справка и описание на обектите	<p>Едни от най - красивите възрожденски къщи в Хасково са "Паскалевата къща" и Шишмановата. Сред красивите възрожденски сгради в стария град се нареждат и Карапетковата и Гурковата къща, построени през първата половина и средата на 19 век.</p> <p>Гурковата къща (днес ресторант) се свързва с историческата памет за Освобождението на България. Когато хасковлии посрещат руския ген. Гурко, те го настаняват в един от най-красивите си възрожденски домове. Двуетажна, асиметрична, с чардак, тази къща днес носи името Гуркова – символ на признателността на хасковлии към освободителите.</p> <p>Къщата на чорбаджи Димитрак е пример за повишените естетически изисквания на замогналите се занаятчии и търговци през Възраждането. За нея е характерно Г-образното разпределение на помещенията. С красива декоративна украса, тя е една от най-богатите асиметрични къщи в града. До нея, в старата къща на чорбаджи Димитрак (по-малка и скромна), са запазени типичните за онова време алафранги. Днес тук се помещава „Детската градина по изкуствата“, в която младите бъдещи строители на Хасково се закърмят с традициите на своите деди.</p>
Любопитни факти	<p>В три от възрожденските къщи на Хасково, може не само да се запознаете със спецификата на строителството преди 2 века, но и да научите тайните на вкусните традиционни гозби на българите от старо време:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Къщата на Бояджиоглу - днес ресторант "Алафрангите" • Гурковата къща - днес ресторант Гурковата къща • Хаджи Ангеловата къща- днес ресторант "Хаджиева къща"
Статут на паметника на културата	Справка в МК http://mc.government.bg/ или в НИНКН http://ninkn.bg/
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> • Църква Успение на Пресвета Богородица, Хасково • Църква Св. Архангели Михаил и Гавраил, Хасково • Монумент на Света Богородица и Камбанария • Тракийска гробница, Александрово

Programme co-funded by the
EUROPEAN UNION

Alliance for regional and civil initiatives (ARCI) –
Haskovo branch

Обща оценка на физическото състояние	Всички са реставрирани. Отворена като музей е само Паскалевата къща
Достъпност (транспортни комуникационни услуги)	Асфалтирани улици до всеки обект. Цена на билети Нормален – 2,00 лв. Учащи се и пенсионери – 1,00 лв. Беседа – 5,00 лв. Инвалиди и деца до 7 г. - безплатно
Контакти	Исторически музей Пл. „Свобода” Работно време: 9,00–12,00, 14,00–17,00 ч. Почивни дни: събота и неделя Посещения в почивните дни – по предварителна заявка Тел. +359 38 32067
Събития	87. Национален събор на народното творчество „Китна Тракия пее и танцува”, Хасково

88. Къща – музей Чорбаджи Паскалевата къща, Хасково

Име	Къща – музей Чорбаджи Паскалевата къща
Местоположение	гр. Хасково Ул. „Братя Минчеви” 9
Време на основаване	19 в.
Хронология	Възраждане
Историческа справка и описание на обектите	Безспорно къщата на чорбаджи Паскал е един истински архитектурен шедевър. Паскалевата къща е двуетажна, асиметрична, с великолепно функционално разпределение. Лекота и аристократичност придава полукръглият еркер, уют и топлина създават прекрасно резбованите тавани, врати и долапи, а декоративните ниши или т.нар. "алафранги" – допълват интериора и му придават една самобитна изисканост. Къщата впечатлява с необикновения полукръгъл кошк на горния етаж, разпределението на помещенията, прекрасните дърворезби по таваните. В нея е разположена музейната експозиция, уредена от Регионалния исторически музей в Хасково, „Градски бит – XIX век”. Тя разкрива бита на хасковлии след Освобождението, като представя предмети от

	<p>селския, градския и европейския бит по онова време.</p> <p>Първият етаж запознава с ежедневния бит на хасковското семейство, а вторият впечатлява със своята представителност и простор. На долния етаж е разположена кухнята. В близост до кухнята се намира трапезарията. Традиционно български килими, завеси, покривка са съчетани с внесени от чужбина порцеланови чинии. Всекидневната е била най-използваната стая, в нея членовете на семейството са извършвали различни дейности през деня. Гостната стая е разположена отдясно на салона, между тях стената е с вътрешни прозорци. Дървените миндери в гостната са съчетани с виенски мебели..</p> <p>Странно е усещането в Паскалевата къща – смесица от любопитство, естетическа наслада, сигурност, изненада – дървените миндери в гостната съжителстват с мебели от Виена, наред със сребърните европейски прибори виждаме и руски самовар... и всичко това сякаш се обединява от типичните хасковски килими и черги, с удивителните си ивици в пъстроцветни багри и композиция, в която хасковлийката е втъкала тънкия си усет към красивото и естетичното.</p>
Любопитни факти	Чорбаджи Паскал е баща на известния през 20–30-те години на XX в. книгоиздател Александър Паскалев.
Статут на паметника на културата	Справка в МК http://mc.government.bg/ или в НИНКН http://ninkn.bg/
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> • Шишманова къща • Гуркова къща • Хаджи Ангелова къща • Къщата на Бояджи Оглу
Обща оценка на физическото състояние	Реставрирана, с нова подредба на експонатите
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Асфалтирани улици до всеки обект. Капацитет на обекта до 10 човека на етаж и 20 в двора.
Контакти	Паскалева къща – експозиция „Градски бит – XIX век” Тел. 03832276
Събития	89. Национален конкурс-фестивал „С песните на Ари”, Хасково

90. Шишмановата къща, Хасково

Име	Шишмановата къща
Местоположение	гр. Хасково ул. "Братя Минчеви" № 7
Време на основаване	19 в.
Хронология	Възраждане
Историческа справка и описание на обектите	Шишмановата къща е друга възрожденска сграда от средата на XIX век. Тя е била собственост на богат местен търговец и защитник на българщината – Христодул Вълчев Шишманов. Сградата е симетрична, на два етажа, с издаден напред правоъгълен къшк, носен от три дървени колони. Интерес представляват красивите еркерно наддадени фасади, всяка с по три прозореца.
Любопитни факти	Шишманова къща представя експозиция „Домашни занаяти – до края на XIX век” . Неин аналог в Ивайловград е Паскалевата къща
Статут на паметника на културата	Справка в МК http://mc.government.bg/ или в НИНКН http://ninkn.bg/
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> • Паскалева къща • Гуркова къща • Хаджи Ангелова къща • Къщата на Бояджи Оглу
Обща оценка на физическото състояние	Реставрирана, но в момента и предстои вътрешен ремонт Няма наблюдения за капацитета, защото не е отворена.
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Асфалтирани улици до всеки обект.
Контакти	Шишманова къща Тел. 03832276

91. Кирковото училище, Хасково

Име	Кирковото училище, Хасково
Местоположение	гр. Хасково ул. "Цар Освободител" №10
Време на основаване	19 в.
Хронология	Възраждане

 Programme co-funded by the
 EUROPEAN UNION

 Alliance for regional and civil initiatives (ARCI) –
 Haskovo branch

<p>Историческа справка и описание на обектите</p>	<p>Сградата впечатлява с изключително богатата си стенописна и пластична украса. Четириколният портик и стълбищният парапет придават особена тържественост и доказват естетическата класа на архитектурата в периода на Възраждането. Естествено продължение на Кирковото училище е изключително красивата градина отпред. Тя очарова със зелените си асми, дълбокия кладенец, изящно оформените чемшири и многобройните цветя.</p> <p>След като дълго време е посещавано от ученици, през 1952 година Кирковото училище става седалище на Окръжния исторически музей, а до 1993 година приютява експозиция за живота и делото на родения в Хасково световно известен учен проф. д-р Асен Златаров.</p>
<p>Любопитни факти</p>	<p>Заради синята фасада на сградата в града е по-популярна с името „Синята къща“</p>
<p>Статут на паметника на културата</p>	<p>Справка в МК http://mc.government.bg/ или в НИНКН http://ninkn.bg/</p>
<p>Комуникация с други обекти</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Паскалева къща • Гуркова къща • Хаджи Ангелова къща • Къщата на Бояджи Оглу • Шишмановата къща
<p>Обща оценка на физическото състояние</p>	<p>Реставрирана, капацитет до 50 човека.</p>
<p>Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)</p>	<p>Броя на паркоместата е неограничени в много близък радиус, тъй като обекта попада в синя зона.</p>
<p>Работно време</p>	<p>Отваря се само по предварителна заявка</p>
<p>Контакти</p>	<p>ул. „Цар Освободител“ №10 За планирани посещения: Румен Старковски 0879 104418</p>
<p>Събития</p>	<p>92. Национален конкурс за дебютна литература „Южна пролет“ (края на м. април)</p>

93. Къщата на чорбаджи Димитрак, Хасково

Име	Къщата на чорбаджи Димитрак, Хасково
Местоположение	гр. Хасково
Време на основаване	19 в.
Хронология	Възраждане
Историческа справка и описание на обектите	<p>Къщата на чорбаджи Димитрак е една от най-старите в Хасково. Строена през първите десетилетия на 19 в., тя смело показва повишените естетически изисквания и стремежи на замогналите се хасковски занаятчии и търговци.</p> <p>Чорбаджийската къща е интересна със своята асиметричност и Г-образното разпределение на стаите. От значителното по размери подчардачно пространство са достъпни три помещения - голяма долна жилищна стая, кухня с огнище и долапи. Гостната стая, с изкусно резбован таван от два цвята дърво, с алафранга, фланкирана от долапи, разкрива един от най-красивите и добре запазени стари интериори в Хасково. Подобно оформление има и една от по-малките стаички. Таванът на салона също е дървен, с апликирани ленти, образуващи ромбове. Прозорците са украсени с прекрасна дърворезба - единствена по рода си в целия град.</p>
Любопитни факти	Днес в къщата на чорбаджи Димитрак се помещава Детската градина по изкуствата в Хасково.
Статут на паметника на културата	Справка в МК http://mc.government.bg/ или в НИНКН http://ninkn.bg/
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> • Паскалева къща • Гуркова къща • Хаджи Ангелова къща • Къщата на Бояджи Оглу • Шишмановата къща
Обща оценка на физическото състояние	Реставрирана и се използва от Община Хасково
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Има близък паркинг за 10 автомобила. Не може да се посещава от повече от 10 човека едновременно.
Контакти	ул. "Петър Берковски" № 5 (старата къща)

	ул. "Братя Минчеви" № 9 (новата къща) След предварителна заявка може да се посети 038 622 743
--	---

94. Къщата на Бояджи Оглу, Хасково

Име	Къщата на Бояджи Оглу, Хасково
Местоположение	гр. Хасково ул. "Милин камък" №7
Време на основаване	Построената през 1850 г.
Хронология	Възраждане
Историческа справка и описание на обектите	Двуетажна, с Г-образна форма, къщата е строена в средата на 19 в. Забележителна черта на вътрешното оформление са различните, решени по индивидуална схема, резбовани дървени тавани, врати с ковани панци на 150 г. Впечатляващият салон осигурява функционална връзка с останалите стаи, превръщайки се в едно от най-представителните помещения. Акценти в цялостната стенописна украса на интериора са богато изрисуваните с цветни мотиви декоративни ниши или така наречените алафранги. Крайният резултат е една симфония от багри, очарование и финес...
Любопитни факти	Къща на Бояджи Оглу е приютила ресторант "Алафрангите", който отвори врати на 12.12.2002 г. Стенните изрисувани ниши „алафранги“ са дали името на ресторанта. Лятната градина представлява истински шедьовър, аранжирана и озеленена по неповторимо красив начин. Заради високата си класа ресторантът е номиниран през 2004 година за „Ресторант на годината“ в конкурса на най-авторитетното списание за гурме култура „Бакхус“ и "Чивъс Регал".
Статут на паметника на културата	Справка в МК http://mc.government.bg/ или в НИНКН http://ninkn.bg/
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> • Паскалева къща • Гуркова къща • Шишмановата къща
Обща оценка на физическото състояние	Реставрирана и се използва от частни лица
Достъпност (транспортни и	Указателни табели на много места в града Паркинга не е подходящ за автобуси, събира около 10 леки

комуникационни услуги)	автомобила. Капацитета на ресторанта е около 100 места.
Контакти	038/ 664 400; 0886 587 718

95. Църква Успение на Пресвета Богородица, Хасково

Име	Църква Успение на Пресвета Богородица, Хасково
Местоположение	гр. Хасково; ул. Братя Минчеви 4
Време на основаване	1837 г.
Хронология	Възраждане
Историческа справка и описание на обектите	<p>Успение Богородично е най-старата и респектираща църква в града. Освещаването се е състояло при изключително тържествена обстановка на 15 август 1837 г. - Успение на Пресвета Богородица, един от най-големите християнски празници.</p> <p>Храмът бил построен на мястото на древен параклис, в обширен двор с издигнат над 4 метра каменен зид, за да се опази Божият дом от поругания. По неизвестни причини църквата е ориентирана почти напълно на югоизток-северозапад. В стилно отношение Успение Богородично представлява корабна базилика с двускатен покрив без кубета. Вътрешно тя има три олтарни апсиди. Иконостасът е дело на Дебърската школа и е с богата дърворезба. От стенописите най-забележителен е образът на „благославящия Бог”. Той е изрисуван в средата на свода в огромни размери и оставя впечатлението на „Вседържател” (пантократор), което навярно е било и основната идея на зографа, вложена в този образ.</p>
Любопитни факти	<p>В двора на църквата “Успение на Св. Богородица” е разположен още един храм Църквата “Св. Св. Кирил и Методий”</p> <p>Управлява се от Отец Антоний, най-възрастният свещеник с най-дълъг стаж в областта.</p>
Статут на паметника на културата	Справка в МК http://mc.government.bg/ или в НИНКН http://ninkn.bg/
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> • Църква Св. Архангели Михаил и Гавраил, Хасково • Църква Свети Димитър, Хасково • Арменската църква Сурп Степаннос (Свети Стефан), Хасково • Ески джамия (Джами Джадид), Хасково

	<ul style="list-style-type: none"> • Чарши Джамя, Хасково • Църква Успение на Света Богородица, Узунджово
Обща оценка на физическото състояние	Реставрирана, действаща
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Неограничени паркоместа по околните улици. Капацитета на църквата е до 100 човека.
Контакти	гр. Хасково Тел. 038 624 835

96. Църквата “Св. Св. Архангели Михаил и Гавраил”, Хасково

Име	Църквата “Св. Св. Архангели Михаил и Гавраил, Хасково
Местоположение	гр. Хасково
Време на основаване	1861 г.
Хронология	Възраждане
Историческа справка и описание на обектите	Църквата „Св. Архангели Михаил и Гавраил“ е построена през 1861 г. от гърчееци се българи. Тя е втората по ред в града и е известна като гръцката църква или църквата на богатите. Представлява трикорабна базилика с голяма, сравнително ниска полукръгла абсида и широк П-образен нартекс. Сред иконите изпъкват „Събор Архангелски“ – патронната икона от 1866 г., „Св. Йоан Кръстител“ от 1872 г., „Въведение Богородично“, „Рождество Христово“. Богатите дърворезби на иконостаса, архиерейския трон и на малкия иконостас (проскинитарий) са дело на известния майстор Яне Спиров. Много добре е обмислено композиционното разпределение на фигурите в сцените от сводовете и патронния цикъл. Куполът на камбанарията на църквата „Св. Архангели Михаил и Гавраил“ грейна в позлата през 2003 г.
Любопитни факти	Малцина знаят че през 1877-1878 г., по време на Руско-турската освободителна война, пред храма се е издигала най-голямата от седемте бесилки в Хасково.
Статут на паметника на културата	Справка в МК http://mc.government.bg/ или в НИНКН http://ninkn.bg/

Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> Църква Св. Богородица, Хасково Църква Свети Димитър, Хасково Арменската църква Сурп Степаннос (Свети Стефан), Хасково Монумент на Света Богородица и Камбанария Параклис Свети Трифон – парк Кенана, Хасково Църква Успение на Света Богородица, Узунджово
Обща оценка на физическото състояние	Реставрирана, действаща
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Добре социализирана ; достъпна с автомобил и пеша.
Контакти	гр. Хасково ; http://d2.ns05.net/

97. Арменската църква Сурп Степаннос (Свети Стефан), Хасково

Име	Арменската църква Сурп Степаннос (Свети Стефан), Хасково
Местоположение	гр. Хасково
Време на основаване	1925 г.
Хронология	Възраждане
Историческа справка и описание на обектите	На едно събиране арменска общност взема решение двете стаи, намиращи се в дворно място, закупено от общността, да бъдат преустроени в параклис. Срутват средната стена и съединяват двете стаи, превръщайки ги в параклис. Единият ъгъл представлява олтар като на стената е поставена иконата на Света Богородица, а от двете страни – две големи запалени свещи. В средата е поставен Вем кар, донесен от църквата в Хай-кюх. На 15 август 1925 г., Успение на Пресвета Богородица, сградата е предадена на църковното настоятелство. Първият етаж е определен за църквата, именувана "Сурп Степаннос", а горният етаж – за училище.
Любопитни факти	„Животът на Арменската общност в Хасково през 1880-1980 г.”
Статут на паметника на културата	Справка в МК http://mc.government.bg/ или в НИНКН http://ninkn.bg/
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> Монумент на Света Богородица и Камбанария Параклис Свети Трифон – парк Кенана, Хасково

	<ul style="list-style-type: none"> • Ески джамия (Джами Джадид), Хасково • Чарши Джамия, Хасково • Църква Успение на Света Богородица, Узунджово
Обща оценка на физическото състояние	Поддържана от арменската общност, действаща
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Църквата „Св. св. Архангели Михаил и Гавраил“ се намира до промишления пазар на реката, зад бензиностанцията
Контакти	гр. Хасково улица „Добруджа“ 11

98. Ески Джамия (Джами Джадид), Хасково

Име	Ески Джамия (Джами Джадид), Хасково
Местоположение	гр. Хасково
Време на основаване	от 1394 г., най-старата на Балканския полуостров
Хронология	Средновековие
Историческа справка и описание на обектите	Ески джамия претендира да е една от най-старите, строени по нашите земи. Според взиданата над входа ѝ каменна плоча с арабски надпис тя датира от 1394 г. Молитвения салон, със слабо подчертана надлъжна ос, на която отговаря централно поставената михрабна ниша в насрещната стена, е осветен от два реда прозорци. Стените на основното тяло (без дюкяните и стопанските помещения) са дебели 1.00 м. Минарето е бяло измазано – с четириредов сталактитов мотив под викалото.
Любопитни факти	Ески джамия е главният действащ молитвен дом на мюсюлманите в града.
Статут на паметника на културата	Справка в МК http://mc.government.bg/ или в НИИКН http://ninkn.bg/
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> • Монумент на Света Богородица и Камбанария • Параклис Свети Трифон – парк Кенана, Хасково • Чарши Джамия, Хасково • Църква Успение на Света Богородица, Узунджово
Обща оценка на	Поддържана, действаща

физическото състояние	
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Намира се на главната пешеходна улица от автогарата до сградата на Общинска администрация
Контакти	

99. Чаршийска джамия (Чарши джамия), Хасково

Име	Чаршийска джамия (Чарши джамия), Хасково
Местоположение	гр. Хасково
Време на основаване	1925 г.
Хронология	Нова история
Историческа справка и описание на обектите	<p>Наименованието на сградата е свързано с мятото което заема в центъра на търговското ядро на града.</p> <p>Една особеност на молитвения салон е, че дългата му ос се явява напречна спрямо посоката на влизането. В средата на насрещната стена е разположена михрабната ниша, оформена с релефна рамка. Външната архитектура на сградата (с изключение на минарето), е нехарактерна и неизразителна. На южната стена има зазидана плоча с арабски писмени знаци, която е неразчетена.</p> <p>По време на възродителния процес беше опожарена и по-късно възстановена от мюфтийството.</p>
Любопитни факти	-
Статут на паметника на културата	Справка в МК http://mc.government.bg/ или в НИНКН http://ninkn.bg/
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> • Монумент на Света Богородица и Камбанария • Параклис Свети Трифон – парк Кенана, Хасково • Ески Джамия, Хасково • Църква Успение на Света Богородица, Узунджово
Обща оценка на физическото състояние	Поддържана, действаща
Достъпност (транспортни и комуникационни услуги)	Намира се на главната пешеходна улица от автогарата до сградата на Общинска администрация

комуникационни услуги)	
Контакти	гр. Хасково бул. „Отец паисий“ 16

100. Аязмо и параклис „Света Анна“

Име	Аязмо и параклис „Света Анна“
Местоположение	село Тракиец
Време на основаване	Първият параклис тук бил построен от жителите на село Елехча (с. Тракиец) през далечната 1851 г.
Хронология	Нова история
Историческа справка и описание на обектите	<p>Параклисът „Света Анна“ до село Тракиец е изграден изцяло с дарение и труд от хора, на които целебният извор е помогнал. Миряни от цяла България се стичат на святото място, дирейки спасение.. Стотици люде, страдащи от най-различни болки, получават изцеление от Света Анна.</p> <p>Всяка година в деня на Успението на Света Анна (25 юли), благодарни хора от цялата страна се сбират на аязмото на параклиса, отслужва се водосвет и се дава курбан.</p> <p>Закътаното място е открито за първи път преди 150 години, след като Божието просветление завело там в съня ѝ спяпа хубавица. Тя се умила и прогледнала.</p>
Любопитни факти	През лето Господне 2009-то, за да се означи святото място, Красимир Бойчев – кмет на село Тракиец, издига със собствени средства тринадесет метров железен кръст.
Статут на паметника на културата	Справка в МК http://mc.government.bg/ или в НИНКН http://ninkn.bg/
Комуникация с други обекти	<ul style="list-style-type: none"> • Църква Свети Димитър, Хасково • Църква Успение на Света Богородица, Узунджово
Обща оценка на физическото състояние	Поддържана, действаща
Достъпност (транспортни и комуникационни)	на около 1 км южно от село Тракиец.

услуги)	
контакти	Кера Янчева – клисар в параклиса ;Телефон: 0884 585 100

101. Тюрбето на Осман баба, с. Текето, община Хасково

Име	Тюрбето на Осман баба
Местоположение	с. Текето,
Време на основаване	1507 г.
Хронология	Средновековие
Историческа справка и описание на обектите	То е издигнато около 1507 година, при управлението на султан Баязид II (1481-1512). Има височина 11 м и диаметър на купола 7,2 м и е изградена от квадрати бял пясъчник, с мраморен портал. Според Евлия Челеби през 17 век тюрбето е в центъра на по-голям култов комплекс (теке), който днес не е запазен. През 1976 година е реставрирано. През 1993 година вътрешността на тюрбето е украсена със стенописни сцени, рисувани от Александър Терзиев, любител-художник от Хасково.
Любопитни факти	Но кой е Осман Баба? Отговор на този въпрос дава археологът Димчо Аладжов (1930-2010) или на място.
Статут на паметника на културата	Справка в МК http://mc.government.bg/ или в НИИКН http://ninkn.bg/
Комуникация с други обекти	Източно от тюрбето на Осман баба е разположено по-малко тюрбе с два символични гроба.
Обща оценка на физическото състояние	Поддържано, действащо
Достъпност (транспортни комуникационни услуги)	Няма ограничение в паркоместата и капацитета на околното пространство. В обекта се събират около 20 човека едновременно.

